

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΝΟΡΙΑΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ Θ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1960 | ΑΡΙΘ. 21

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΟΙ ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΙ

ΔΙΑΚΟΝΟΣ ΨΥΧΩΝ

Β'

Ὁ Κύριος καθώρισε τὴν φύσιν καὶ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀποστολῆς του ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς θυσίαν ὑπὲρ τῶν ἄλλων (Ἰωάν. 15,13), διετύπωσε δὲ σαφῶς τὸν σωτηριώδη σκοπὸν τῆς πνευματικῆς του Βασιλείας διὰ τῶν λόγων του «Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονησαὶ καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν» (Ματθ. 20,28). Τὸν χαρακτήρα εἰδικώτερον τῆς ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων διακονίας διέγραψε διὰ τῶν λόγων. «Οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος» (Ματθ. 20,25).

Διὰ τῶν λόγων τούτων προβάλλεται ἡ ὑψηλὴ ἀποστολὴ τῆς πνευματικῆς Του Βασιλείας ἐν τῷ κόσμῳ ἐν συγκρίσει καὶ ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῆς κοσμικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξουσίας.

Ἐν τῇ πνευματικῇ ταύτῃ Βασιλείᾳ ὁ Ἀπόστολος καὶ ὁ ποιμὴν τῆς Ἐκκλησίας εἶναι Διάκονος ψυχῶν καὶ οὐχὶ δυνάστης καὶ ἐξουσιαστής ἀνθρώπων. Ἴδου ἐν λεπτὸν σημεῖον τῆς ποιμαντικῆς μας ἀποστολῆς, τὸ ὁποῖον πρέπει ἰδιαίτερος νὰ προσέξωμεν.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ ἄρθρῳ τῆς σειρᾶς τῶν «Ποιμαντικῶν αὐτοελέγχων», ἀνατέμνοντες τὴν ὑφὴν τῆς ἱερατικῆς καρδίας καὶ ἀνιχνεύοντες τὰ βάθη τῆς, φθάνομεν μέχρι τῆς ρίζης ἐξ ἧς φύεται καὶ ἐκβλαστάνει ζωὴ ἐντόνου πνευματικῆς καὶ Ποιμαντικῆς δραστηριότητος, κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, γνησία καὶ ἄδολος.

Τὰ φαινόμενα ὅμως ἐνίοτε ἀπατοῦν.

Κυριαρχεῖται ὁ ἄνθρωπος πολλάκις ἀπὸ μίαν ἰσχυρὰν τάσιν ἐπιβολῆς ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ μίαν ἐντονον ἐσωτερικὴν ῥοπήν, πνευματικῆς καταδυναστεύσεως τῶν ἀπ' αὐτοῦ ψυχικῶς ἐξαρτωμένων.

Ἡ τάσις αὕτη ἀντιφέρεται πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν ποιμαντικὴν διακονίαν, ὡς φροντίδα καὶ στόχον σωτηρίας καὶ πνευματικῆς λυτρώσεως ψυχῶν.

Ὁ ποιμὴν λόγῳ τῆς ιδιότητός του, ἐλέγχει, καθοδηγεῖ καὶ κατευθύνει τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Ὡς ἐκ τῆς ιδιότητός του ταύτης ἀποβαίνει ἢ ὁ πραγματικὸς ποιμὴν, ὁ διάκονος ψυχῶν, ἢ ἀποκλίνων τοῦ πνευματικοῦ του σκοποῦ καθίσταται δυνάστης πνευματικὸς τῶν ἀνθρώπων καὶ τύραννος τῶν ψυχῶν των.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτη περιπτώσει ἡ ἐκδήλωσις αὕτη τοῦ ποιμένου, νοσηρὰ αὐτῇ καθ' ἑαυτήν, ἀντιβαίνει πρῶτον πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας, ὅπερ ἀποτελεῖ ἓν τῶν κυρίων χαρακτηριστικῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Δεύτερον δὲ ἀντιτίθεται, πρὸς τὸ νόημα τῆς γνησίας ποιμαντικῆς διακονίας, ἣτις συνίσταται εἰς τὴν μέχρι αὐτοθυσίας, ὑπηρεσίαν τοῦ πιστοῦ.

Σταθερὸν δίδαγμα τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Πίστεως, ὁμοφώνως ἐν τῇ παραδόσει καὶ τῇ Θεολογίᾳ τῶν Πατέρων ἐκφραζόμενον, εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλαστουργήθη παρὰ τοῦ Δημιουργοῦ φέρων τὸ αὐτὸ ἐξ οὐσίον, ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ ὑποστάσει. Κύριον δὲ χαρακτηριστικὸν τούτου ἀπετέλει ἡ ἐλευθέρᾳ καὶ ἀβίαστος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν τάσις αὐτοῦ.

Τὸ θεμελιώδες τοῦτο γνῶρισμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖον ἡμαῦρωσε καὶ ἠλλοίωσε ἡ πτώσις καὶ ἡ ἁμαρτία, ἀπεκατέστησεν ὁ Κύριος, ὅστις κατὰ τὸν Ἀπόστολον «ἐπ' ἐλευθερίᾳ» ἐκάλεσεν ἡμᾶς» (Γαλ. 5,13).

Τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦτο στοιχεῖον τῆς ψυχικῆς ὑφῆς τῆς ἀνθρωπίνης ὑποστάσεως ἐκδηλοῦται ἐν τῇ πνευματικῇ ζωῇ διὰ τῆς ἀβίαστου προσαρμογῆς τοῦ ἀναγεννηθέντος διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου ἀνθρώπου πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἔρχεσθαι» (Λουκ. 9,23) καὶ «Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ... γνῶσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰωανν. 8,31), ἀποτελοῦν θεμελιώδη ὄρον ἀναπτύξεως ὑγιοῦς καὶ σταθερᾶς πνευματικῆς ζωῆς.

Ὁ ποιμὴν, ὡς «ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ», εἶναι διάκονος ψυχῶν, κατεργαζόμενος τὸ «σωτήριον τοῦ Θεοῦ» ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστοῦ. Δὲν κυριαρχεῖ καὶ καταδυναστεύει ψυχικῶς τοῦ πιστοῦ, διότι τότε βεβηλώνει τὴν «εἰκόνα τοῦ Θεοῦ» καὶ μεταβάλλει τὸν ἄνθρωπον εἰς ἄβουλον καὶ ἑτεροκίνητον ὄν. Ὑγιῆς καὶ γνησία πνευματικὴ ζωὴ ἐκφύεται, ἀναπτύσσεται καὶ θάλλει, εἰς καρδίαν ἐλευθέρως ἀποδεχομένην τὸ «πνεῦμα τοῦ Χρι-

στοῦ», ὅπερ εἶναι πνεῦμα ἐλευθερίας. Ἡ τοιαύτη λοιπὸν ἐνέργεια τοῦ ποιμένου, ἐκπηγάζουσα ἐκ νοσηρᾶς αὐτοῦ τάσεως τῆς ἐπὶ τῶν πιστῶν ψυχικῆς κυριαρχίας ἀντιβαίνει εἰς θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ δημιουργεῖ νοσηρὰν πνευματικὴν ζωὴν. Ἐδῶ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὸ «Βίασον εἰσελθεῖν» τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἐν ἄλλῃ περιπτώσει καὶ ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ. Ἐδῶ ἔχει μᾶλλον θέσιν τὸ παράγγελμα τοῦ Ἀποστόλου «Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων» (Α΄ Κορίνθ. 7, 23).

Πόσον ὄλεθρία διὰ τὸν πιστὸν ἀποβαίνει ἡ τοιαύτη καὶ ἐκ κινήτρων οὐχὶ γνησίως πνευματικῶν ὠθουμένη ποιμαντικὴ ἐνέργεια, μαρτυρεῖ ἀδιαψεύστως ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν, τῆς ὁποίας τὴν γαλήνην διετάραξαν ἄνθρωποι περιβεβλημένοι τὴν ιδιότητα τοῦ πνευματικοῦ ἡγέτου καὶ προβάλλοντες «ἐντάλματα ἀνθρώπων» ἀντὶ τοῦ Λόγου τοῦ Κυρίου.

Τὰ παράλληλα δὲ ἐν τῇ πνευματικῇ πορείᾳ τῆς ἀνθρωπότητος δείγματα τῶν διαφόρων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν σχημάτων, τῶν θεμελιωθέντων ἐπὶ τῶν θεωριῶν τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Νίτσε, ἀποδεικνύουν περιτράνω, ὅτι ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος μεταβάλλεται εἰς ἀνάπηρον ψυχικῶς καὶ ἠθικῶς ἀνδράποδον. Ὁ ποιμὴν, ὡς διάκονος ψυχῶν, δὲν ἐπιδιώκει τὸν ψυχικὸν ἐξανδραποδισμόν τοῦ πιστοῦ. Δὲν δημιουργεῖ ψυχικὴν δουλείαν. Ἡ ἐν Χριστῷ ζωὴ εἶναι ἐλευθερία ἀπόλυτος ἀρμόζουσα εἰς τὸν «κατ' εἰκόνα Θεοῦ καὶ ὁμοίωσιν» πλαστουρηθέντα ἄνθρωπον.

Δεύτερον. Ἡ νοσηρὰ ἐκδήλωσις τῆς ψυχικῆς καταδυναστεύσεως τοῦ πιστοῦ, ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, οὐ μόνον ἀντιβαίνει πρὸς τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας, ἀλλ' ἀντιφέρεται καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας, τὸ ὁποῖον, ὡς εἵπομεν, χαρακτηρίζει τὴν ποιμαντικὴν διακονίαν.

Ἡ ἀγάπη τοῦ ποιμένου πρὸς τὸν πιστὸν ἀπαιτεῖ ὀλοκληρωτικὴν θυσίαν.

Ἐν τῇ ἐκδηλώσει τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν λύτρωσιν τοῦ ἀνθρώπου τὰ πάντα θυσιάζονται. Τὸ κορυφῶμα δὲ αὐτῆς τῆς Θείας πρὸς τὸν ἄνθρωπον Ἀγάπης ἀποτελεῖ ἡ θυσία τοῦ Μονογενοῦς Αὐτοῦ Υἱοῦ.

Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ὡσαύτως θυσιάζει ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ποιμὴν δέ, ὁ πιστὸς τοῦ Κυρίου δοῦλος, ἀκολουθεῖ ἀκριβῶς «τοῖς ἴχνεσιν Ἐκείνου» εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου πνευματικὸν ἀγῶνα. Ἐλευθέρα ψυχὴ ὁ ποιμὴν, ἐλευθέρως καὶ προθύμως τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου του ἀκούσας ἀφῆκε πάντα «καὶ ἠκολούθησεν Αὐτῷ». Ἠκολούθησεν Αὐτῷ,

αίχμαλωτίζων διὰ τῆς Χάριτος Ἐκείνου ψυχὰς λελυτρωμένας διὰ τοῦ ἀτιμήτου Αἵματος Αὐτοῦ.

Διάκονος ψυχῶν καὶ οὐχὶ δυνάστης αὐτῶν ὁ Μέγας Παῦλος πρὸς Κορινθίους ἀπευθυνόμενος λέγει, ὅτι ἐν παντὶ συνιστᾷ ἑαυτὸν ὡς Θεοῦ διάκονον, «ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἀγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι Ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ» (Β' Κορινθ. 6,1-11).

Καὶ πρὸς τὸν Τιμόθεον ἀπευθυνόμενος συνιστᾷ: «Κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως, ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδασχῇ» (Β' Τιμοθ. 4,2).

Ἐπαναφέροντες τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου εἰς τὰ προειρημένα, λέγομεν ὅτι ὁ γνήσιος ποιμὴν ὡς «Θεοῦ διάκονος» καὶ «στρατιώτης Χριστοῦ» εἶναι κατ' ἐξοχὴν διάκονος ψυχῶν καὶ οὐχὶ δυνάστης καρδιῶν «ζωγρῶν αὐτὰς εἰς τὸ Ἐκείνου θέλημα» καὶ ὄχι εἰς τὸ ἴδιον (Β'. Τιμ. 3,26).

Κατακλείομεν τὸ δεύτερον ἄρθρον τῶν «Ποιμαντικῶν αὐτοελέγχων» διὰ τῶν λόγων τοῦ Μεγάλου Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ γνησίου ἐν παντὶ μιμητοῦ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Οἱ λόγοι οὗτοι, ἀποτελοῦντες δείγμα ὑπερόχου ποιμαντικῆς ἀγάπης ὑπὲρ τοῦ πιστοῦ, ἐξεικονίζουσι ἅμα διὰ ζωγρῶν καὶ φωτεινῶν χρωμάτων ψυχὴν καὶ καρδίαν ποιμένος, κεκαθαρμένην διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀπηλλαγμένην παντὸς στοιχείου ἀνθρωπίνης ιδιοτελείας καὶ βεβαπτισμένην εἰς τὰ ἱερά ῥεῖθρα τῆς Ἀγάπης καὶ τῆς Χάριτος τοῦ Κυρίου.

Λέγει λοιπὸν ὁ Ἱερὸς Πατήρ: «Εἰ μή τις ἔκρινε φιλοτιμίας περιττῆς, ἴδοι ἂν καθ' ἑκάστην τὴν ἡμέραν, πηγὰς δακρῶν ἀφιέντα. Ταύτας δέ μοι σύνοιδεν ὁ οἰκίσκος καὶ ἡ ἔρημία. Πιστεύσατε γάρ μοι τῆς μὲν ἑμαυτοῦ σωτηρίας ἀπέγνω, τὰ δὲ ὑμέτερα θρηνῶν οὐδὲ σχολὴν ἔχω τὰ ἑμαυτοῦ κακὰ πενθεῖν. Οὕτω μοι πάντα ὑμεῖς ἐστε. Οὐ γὰρ ἕτερος μοι βίος ἐστίν, ἀλλ' ἡ ὑμεῖς καὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ἡ φροντίς. Διὸ καὶ πάντας ὑμᾶς ἐπὶ τῆς διανοίας περιφέρω τῆς ἑμαυτοῦ, οὐκ ἐνταῦθα μόνον, ἀλλὰ καὶ οἴκοι. Εἰ γὰρ καὶ πολὺς ὁ δῆμος καὶ βραχὺ τῆς ἐμῆς καρδίας τὸ μέτρον, ἀλλ' εὐρεῖα ἡ ἀγάπη.

Ἄρχιμ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΛΕΓΚΑΣ

ΤΟ ΟΦΦΙΚΙΟΝ ΤΟΥ «ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΟΥ»

Κατ' αὐτὰς ἐγένετο λόγος περὶ τῆς χρήσεως τοῦ τίτλου τοῦ «Πρωτοσυγκέλλου» ὑπὸ Κληρικοῦ, μὴ κατέχοντος σήμερον τὴν ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦτον γνωστὴν ἐκκλησιαστικὴν θέσιν, καὶ ὑπεδείχθη ὅτι ὁ, περὶ οὗ πρόκειται, ὡς καὶ πᾶς ἄλλος τῆς αὐτῆς καταστάσεως Κληρικός, δικαιούται νὰ φέρῃ καὶ νὰ χρησιμοποιηῇ μόνον τὸν τίτλον τοῦ «Ἀρχιμανδρίτου», ἔστω καὶ ἂν τὸ ὄφφικιον τοῦτο ἔχει ἀπονεμηθῆ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιερέως Ἐπαρχίας ἄλλης ἀπὸ ἐκείνης, εἰς τὴν ὁποίαν σήμερον ὑπηρετεῖ. Ἐπειδὴ πρόκειται, ὡς πρὸς τὴν συγκεκριμένην, ὡς ἀνωτέρω, περίπτωσιν, περὶ παρεξηγήσεως, καθήκον, νομίζω, ἀποτελεῖ ἡ ἀποκατάστασις τῶν πραγμάτων διὰ τῆς πλήρους ἀποσαφήσεως τοῦ ζητήματος.

1. Κατὰ τὰ ἐν Ἑλλάδι νομοθετικῶς ἰσχύοντα, εἰς τὰ γραφεῖα ὀρισμένης ἐκτάσεως Μητροπόλεων διορίζεται ἀνὰ εἷς «Πρωτοσύγκελλος», ὅστις εἶναι ὁ προϊστάμενος τῶν γραφείων καὶ ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Μητροπολίτου εἰς τὴν διοίκησιν, ὅπου παρίσταται ἀνάγκη ἀναπληρώσεως, προέρχεται δὲ ἐκ τῆς τάξεως τῶν Ἱερομονάχων, κεκτημένος πανεπιστημιακὸν πτυχίον Θεολογίας. Οἱ οὕτω διοριζόμενοι, προτάσει τοῦ οἰκείου Μητροπολίτου, διὰ Β. Διατάγματος «Πρωτοσύγκελλοι» εἴτε φέρουσιν ἤδη, εἴτε λαμβάνουσιν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ τιμητικὸν πλέον ὄφφικιον τοῦ «Ἀρχιμανδρίτου». Καὶ εἶναι φυσικόν, ὅταν δι' οἰονδήποτε λόγον παύσωσιν οὗτοι ἀσκοῦντες τὰ ὑπαλληλικά χρέη τοῦ Πρωτοσυγκέλλου νὰ μὴ φέρουν πλέον τὸν διοικητικὸν τοῦτον τίτλον, χρησιμοποιοῦντες ἐφεξῆς μόνον τὸν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὄφφικίου τοῦ Ἀρχιμανδρίτου. Αὐτὸ εἶναι ὅ,τι συμβαίνει μὲ τοὺς Πρωτοσυγκέλλους ἐν γένει τῶν Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ τίτλος οὗτος δηλοῖ τὴν ὑπηρεσιακὴν καὶ διοικητικὴν των δικαιοδοσίαν μόνον, κεκτημένους ὅμως τὸ ὄφφικιον τοῦ Ἀρχιμανδρίτου.

2. Ἀλλαχοῦ ὅμως, καὶ δὴ καὶ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, τοὺς ἀναλαμβάνοντας τὰ χρέη Πρωτοσυγκέλλου χειροθετεῖ ἐνίοτε ὡς τοιοῦτους ὁ οἰκείος Ἀρχιερεὺς, χορηγῶν

αὐτοῖς ὄχι μόνον τὴν διοικητικὴν θέσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ὄφφίκιον τοῦ «Πρωτοσυγκέλλου», ἀναγινώσκων (μετ' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν) καὶ τὴν εἰδικὴν πρὸς τοῦτο εὐχὴν. Οἱ οὕτω χειροθετούμενοι «Πρωτοσύγκελλοι» δὲν εἶναι καὶ «Ἀρχιμανδριῖται», εἴτε διότι ἐξ ἀρχῆς δὲν ὑπῆρξαν τοιοῦτοι, ἀπ' εὐθείας καὶ ἀμέσως χειροθετηθέντες ὡς «Πρωτοσύγκελλοι», εἴτε διότι τὸ ὄφφίκιον τοῦτο, θεωρούμενον ὡς ἀνώτερον, ὑποκαθιστᾷ τό, τυχόν, προηγουμένως ὑπάρχον ὄφφίκιον τοῦ «Ἀρχιμανδρίτου». Ἐντεῦθεν προκύπτει, ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς ὑπαλληλικῆς θέσεως τῆς Πρωτοσυγκελλίας ἀποχώρησιν τοῦ οὕτω χειροθετηθέντος τὸ σχετικὸν ὄφφίκιον παραμένει ὡς τοιοῦτο. Παλαιότερον δὲ ὑπῆρχον καὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς, χωρὶς καμμίαν ἀνάλογον διοικητικὴν θέσιν, τὸ ὄφφίκιον τοῦ «Πρωτοσυγκέλλου» ἀπονέμετο τιμῆς ἕνεκεν— ὅπως καὶ τὸ κατώτερον τούτου, τὸ τοῦ «Συγκέλλου»— καθ' ὃν τρόπον ἐπεκράτησε σήμερον ἢ ἀπονέμεται τὸ τοῦ «Ἀρχιμανδρίτου» εἰς ἱερομονάχους, ὄχι μόνον μηδεμίαν ἔχοντας «ἀρχηγίαν μάνδρας»— ὡς δηλοῖ ἡ λέξις— ἤτοι ἡγουμονίαν μονῆς, ἀλλὰ καὶ μηδεμίαν ἔχοντας σχέσιν πρὸς τὴν μονήν, πληρὴ τῆς τυπικῆς εἰς αὐτὴν ἐγγραφῆς, ἥτις καὶ αὐτὴ πρὸ ὀλίγου μόλις κατέστη ὑποχρεωτικὴ διὰ τοὺς ἀγάμους κληρικούς. Ἀκριβῶς δὲ ἀπὴχησις τῆς, ὡς ἀνωτέρω, μνημονευθείσης τάξεως ὑπῆρξεν, ἢ —ὡς καλῶς ἐνθυμοῦμαι— ἐπιμόνως ὑποστηριζομένη εἰς πᾶσαν σχετικὴν περίπτωσιν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου πρώην Νευροκοπίου Γεωργίου Παπαγεωργιάδου γνώμη, περὶ τοῦ ὅτι Ἀρχιμανδριῖται διατελέσαντες Πρωτοσύγκελλοι ἔδει νὰ προβαδίζωσι τῶν λοιπῶν ἀγάμων Κληρικῶν, καὶ δὴ καὶ τῶν Ἀρχιμανδριτῶν, ἀνεξαρτήτως τῶν πρεσβείων χειροτονίας κλπ., ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐπρόκειτο περὶ ὄφφικιοῦχων «Πρωτοσυγκέλλων».

3. Εἰς τὴν συγκεκριμένην περίπτωσιν, ἣ ὅποια ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν παροῦσαν συζήτησιν, γνωρίζω ἐξ ἰδίας πλέον ἀντιλήψεως, ὅτι ὁ περὶ οὗ πρόκειται διακεκριμένος Κληρικός, εὐθὺς ἅμα τῇ εἰς Πρεσβύτερον χειροτονίᾳ του, ἐχειροθετήθη ὑπὸ τοῦ χειροτονήσαντος αὐτὸν Ἀρχιερέως εἰς «Πρωτοσύγκελλον»—ὄχι εἰς «Ἀρ-

χιμανδρίτην»—, ἀκολούθως δὲ ἐγένετο ἡ πρότασις καὶ ὁ διορισμὸς του εἰς τὴν διοικητικὴν θέσιν τῆς Πρωτοσυγκελλίας τῆς Μητροπόλεώς του. Ἀποχωρήσας, ἐπομένως, ἐκ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης διακαιούται νὰ φέρῃ καὶ νὰ χρησιμοποιῆ τὸν τίτλον τοῦ ὀφφίκιον του τούτου, ὀρθῶς δὲ πράττει ὑπογραφόμενος ὡς «Πρωτοσύγκελλος», ὄχι βεβαίως ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς διοικήσεως, ὅπως ὀρθῶς πράττονσι καὶ οἱ μηδεμίαν μοναστικὴν διοίκησιν ἀσκοῦντες «Ἀρχιμανδρῆται», τιτλοφορούμενοι καὶ ὑπογραφόμενοι ὡς τοιοῦτοι. Ἀλλὰ μήπως δὲν συνέβη τὸ αὐτὸ ἐν τῇ διαδροῇ τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὸ ἄλλοτε διοικητικὸν ἀξίωμα τοῦ «Οἰκονόμου», ὅστις μάλιστα ἠδύνατο —ὡς γνωστὸν— καὶ νὰ μὴ εἶναι Κληρικός; Δὲν κατέστη καὶ αὐτὸ τιμητικὸν ὀφφίκιον διὰ τοὺς ἐγγάμους Κληρικούς;

4. Ὁ, περὶ οὗ ὁ λόγος, «Πρωτοσύγκελλος» δὲν δύναται νὰ τιτλοφορῆται καὶ νὰ ὑπογράφεται ὡς «Ἀρχιμανδρίτης», διότι ὄχι μόνον δὲν εἶναι, ἀλλ' οὔτε καὶ ὑπῆρξε ποτὲ τοιοῦτος. Διερωτῶμαι δέ: α') Ἄν θὰ ἦτο δυνατόν— ἐφ' ὅσον ἔχει τὴν εἰδικὴν χειροθεσίαν τοῦ «Πρωτοσυγκέλλου»— νὰ ἀγνοηθῇ αὕτη, εἴτε ὑπὸ τοῦ ἰδίου, εἴτε ὑπὸ ἄλλου τινός, καὶ νὰ προτιμηθῇ δι' αὐτὸν ὁ τίτλος τοῦ «Ἀρχιμανδρίτου», ἂν προὔπηρχε περ' αὐτῷ τὸ τοιοῦτο ὀφφίκιον. β') Ἄν θὰ ἦτο δυνατόν σήμερον νὰ δεχθῇ τὸ ὀφφίκιον τοῦ «Ἀρχιμανδρίτου» ὁ ἤδη διὰ χειροθεσίας τετιμημένος διὰ τοῦ ἀνωτέρου, προφανῶς, ὀφφίκιον τοῦ «Πρωτοσυγκέλλου». Ὅπως, ἐπίσης, διερωτῶμαι καὶ ἐγὼ περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς γνώμης, καθ' ἣν ὀφφίκια, ἀποδεδειγμένως χορηγηθέντα ὑπὸ τινος Ἀρχιερέως, δύναται, ἄνευ ἠτιολογημένης δικαστικῆς ἀποφάσεως νὰ ἀφαιρῶνται ἢ νὰ ἀχρηστεύωνται ἀπὸ ἄλλον Ἀρχιερέα, πολὺ δὲ περισσότερον ὅταν πρόκειται περὶ τῆς ἰδίας Ἐπαρχίας. Ἀλλά, φυσικά, ἡ ἀπορία μου δὲν ἀφορᾷ τὴν περίπτωσιν τοῦ ἐλέγχου καὶ τῆς ἐξακριβώσεως περὶ τῆς πραγματικῆς ὑπάρξεως τοῦ ὀφφίκιον, ὅπως ἀκριβῶς ἀπαιτεῖται καὶ ἐπιβάλλεται, προκειμένον περὶ τῆς ὑπάρξεως καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς χειροτονίας, ὅταν πρόκειται περὶ ἀγνώστων, ἐξ ἄλλων Ἐπαρχιῶν ἐρχομένων, Κληρικῶν.

Ο ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ

ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΕΤΟΣ 1960: Η ΕΝΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΕΝΟΡΙΑΣ

Όταν ὠμιλήσαμεν γενικῶς περὶ τοῦ ὅλου ἔργου τῆς Ἐνορίας (ἀριθ. φύλλον 14 τῆς 15 Ἰουλίου 1960, σελ. 524-530), τὸ ἐξαγακτήσαμεν ὡς «τριπλοῦν» καὶ τὸ προσδιωρίσαμεν ὡς α') λατρευτικόν, β') διδακτικόν καὶ γ') κοινωνικόν. Ὡς τοιοῦτο δὲ τὸ βλέπει καὶ ὁ «Καταστατικὸς Ὁργανισμὸς τῆς ἐν τῇ Ἐνορίᾳ Ἐκκλησιαστικῆς δράσεως», καὶ ὡς τοιοῦτο τὸ καθορίζει (ἄρθρ. 1 καὶ 2) καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν βάσιν στηρίζει τὴν καθορισμὸν τῶν ὑποχρεώσεων καὶ τῶν δικαιωμάτων τῶν Ἐνοριτῶν (ἄρθρ. 6 καὶ 7).

Εἰς τὰ τρία τελευταῖα ἄρθρα μας (ἀριθ. φύλλον 16-17, 18 καὶ 20) ἔγινε λόγος, κατὰ τὸ δυνατόν ἐκτενῆς, περὶ τῶν ὄρων τῆς καλῆς λειτουργίας τῶν Ναῶν, καὶ περὶ τῆς ἀπαιτουμένης προσπάθειας διὰ τὴν εἰς αὐτοὺς συγκέντρωσιν ὅλων τῶν Ἐνοριτῶν. Ἐτονίσθη δὲ ἐκεῖ ἡ μεγάλη σημασία, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ διαφώτισις τῶν χριστιανῶν ἐπὶ ὅλων τῶν θεμάτων, πού ἔχουν σχέσιν μὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ μὲ τὴν θείαν λατρείαν, καὶ ὑπεδείχθησαν μερικοὶ βασικοὶ παράγοντες διὰ τὴν ἐπιτυχήν διεξαγωγὴν τοῦ ἔργου αὐτῆς τῆς διαφωτίσεως. Ἀλλά, ὅπως ἀντιλαμβάνεται ὁ καθείς (καὶ ὅπως ἐλέγχθη καὶ εἰς τὸ προαναφερθὲν ἄρθρον μας περὶ τοῦ «τριπλοῦ», ἔργου τῆς Ἐνορίας), δὲν εἶναι μόνον τὸ ζήτημα τοῦ ἐκκλησιασμοῦ, τὸ ὅποιον χρειάζονται οἱ ἐνοριταὶ μας νὰ πληροφορηθοῦν, ὅσοι δὲ ἐκκλησιάζονται δὲν ἔχουν ἀνάγκην νὰ πειθοῦν περὶ αὐτοῦ. Οἱ χριστιανοὶ μας ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ συστηματικὴν καὶ συνεχῆ διδασκαλίαν, σχετικὴν πρὸς τὴν θρησκευτικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ζωὴν, διότι πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς — εἰς ὄρισμένας, μάλιστα, περιπτώσεις — ἔχουν πλήρη ἀγνοίαν καὶ τῶν ἀπλουστάτων ἀκόμη καὶ θεμελιωδιστάτων στοιχείων τῆς ὀρθοδόξου χριστιανικῆς διδασκαλίας, δι' ὃ καὶ ὠμιλήσαμεν περὶ τῆς ὑπάρξεως χριστιανῶν «θρησκευτικῶς ἀναλφαβήτην».

Πολλὸ ὀρθῶς, ἐπομένως, καὶ πολλὸ δικαίως ὡς δεῦτερος σκοπὸς καὶ ἔργον τῆς Ἐνορίας, ἀλλὰ ἴσης ἀξίας πρὸς τὸν πρῶτον (τὸν τῆς θείας λατρείας), ἐτέθη ἡ διδασκαλία τῶν πιστῶν. Ἀνεκάθεν δὲ ἡ διδασκαλία αὕτη ἀπετέλεσε καὶ ἀναπόσπαστον μέρος τῆς θείας λατρείας· καὶ αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἐξυπηρετεῖ ἡ καθιέρωσις

τῶν ἀγιογραφικῶν ἀναγνωσμάτων εἰς τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν θεῖαν Λειτουργίαν. Καί, ὅπως εἶναι γνωστόν, ἀπὸ πολλὰς πηγὰς, αὐτὰ τὰ ἀναγνώσματα ἔδιδον πάντοτε τὴν ἀφορμὴν εἰς τοὺς λειτουργοὺς ἢ εἰς ἄλλους ἐκκλησιαστικῶς ὀριζομένους διδασκάλους νὰ ὀμιλοῦν πρὸς τὸ ἐκκλησιασμα τῶν πιστῶν καὶ νὰ ἀναπτύσσουν τὸ περιεχόμενόν των, καθοδηγοῦντες τὸν λαὸν εἰς τὸν δρόμον τῆς ὀρθῆς εὐσεβείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀρετῆς. Μέχρι σήμερον ὑπάρχει εἰς τὰς Λειτουργίας μας μία μικρὰ εὐχή, ἡ ὁποία τώρα λέγεται ἀπὸ τὸν ἱεροουργοῦντα Ἀρχιερέα ἢ Ἱερέα πρὸς τὸν Διάκονον, ὁ ὁποῖος πρόκειται ν' ἀναγνώσῃ τὴν εὐαγγελικὴν περικοπὴν τῆς ἡμέρας. Αὐτὴ ἡ εὐχή εἶναι προφανὲς ὅτι δὲν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὸ κήρυγμα, διὰ τὸ ὅποιον χρειάζεται νὰ δώσῃ ὁ Κύριος —ὅπως λέγεται ἐκεῖ— «ρῆμα δυνάμει πολλῇ». Καὶ ἀπ' αὐτὸ ἀκόμη φαίνεται ἡ ἀναπόσπαστος ὀργανικὴ θέσις τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ λόγου μέσα εἰς τὴν θ. Λειτουργίαν. Ὅταν ἔπαυσεν αὐτό, ἡ εὐχή δὲν ἀπηλείφθη ἀπὸ τὰ λειτουργικὰ κείμενα, ἀλλὰ παρέμεινε καὶ λέγεται εἰς τὸν Διάκονον, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται μόνον ν' ἀναγνώσῃ τὴν ἀποτελοῦσαν τὴν βάσιν τοῦ κηρύγματος εὐαγγελικὴν περικοπὴν.

Τὸ πρῶτον, λοιπόν, καὶ τὸ στοιχειωδέστερον, ποὺ ἀπαιτεῖται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι ἡ κατὰ τὰς ἱερὰς ἀκολουθίας, καὶ ἰδίως κατὰ τὴν θ. Λειτουργίαν, κήρυξις τοῦ θεοῦ λόγου. Τὰς ἀφορμὰς δὲ καὶ τὴν βάσιν παρέχει, κατ' ἀρχήν, ἡ ἐκάστοτε ἀναγινωσκομένη εὐαγγελικὴ περικοπὴ, ἀκολουθῶς δὲ ἡ προαναγνωσθεῖσα ἀποστολικὴ τοιαύτη ἢ τὰ ἐκάστοτε ἐορταζόμενα θρησκευτικὰ γεγονότα καὶ —εἰς ἐκτάκτους εὐκαιρίας ἢ ἀνάγκας— ὅ,τι ἐπικαίρως χρειάζεται διὰ τὴν χριστιανικὴν οἰκοδομὴν τῶν πιστῶν. Περὶ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τῆς διδασκαλίας ἔχουν πολλὰ γραφῆ κατὰ καιροὺς, πολλὰ δὲ βιβλία ὑπάρχον, περιέχοντα ὀμιλίαις καὶ λόγοις καὶ ἐρμηνείαις διὰ τὰς διαφόρους εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περικοπὰς τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν λοιπῶν ἐορτῶν ἢ διὰ τὰ ἐορταζόμενα ἱερὰ πρόσωπα καὶ γεγονότα. Ἰδιαιτέρα δὲ φροντίς καταβάλλεται διὰ τὴν ἐνημέρωσιν τῶν ἐδλαβ. Ἐφημερίων ἐπὶ τῶν ἐπικαίρων αὐτῶν θεμάτων καὶ διὰ τῶν δημοσιευομένων εἰς τὸν «Ἐφημερίον» ὑποδειγμάτων, σχεδιαγραμμάτων, σκέψεων, πλήρων ὀμιλιῶν κλπ., καθὼς καὶ διὰ τῶν σχετικῶν κατὰ Κυριακὴν δημοσιευμάτων τῆς «Φωνῆς Κυρίου». Καὶ ἀποβλέπει ἡ τελευταία αὐτῆ φροντίς εἰς τὴν διευκόλυνσιν ἐκείνων ποὺ θέλουσιν ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὸ διδακτικόν των χρέος, χάριν τοῦ ὁποίου —ὅπως γνωρίζομεν— καὶ ἰδιαιτέρα εἰς διαφόρους Μητροπόλεις κυκλοφοροῦν

«γραπτά κηρύγματα», τὰ ὁποῖα καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ δμ-
λήσουν ἐξ ἰδίων πρέπει νὰ φροντίζουν νὰ ἀναγινώσκονται κα-
θῶς πρέπει πρὸς ἐπίκαιρον διαφώτισιν καὶ διδασκαλίαν τῶν
πιστῶν.

Αὐτὴ ἢ κατὰ τὴν θ. Λειτουργίαν διδασκαλία δὲν ἔμπορεῖ νὰ
διαρκῆ πολὺν χρόνον, διότι οἱ χριστιανοὶ κουράζονται καὶ αἱ συν-
θῆκαι τοῦ ἐκκλησιασμοῦ εἶναι συνήθως πολὺ δυσμενεῖς εἰς πολ-
λοὺς Ναοὺς. Πέραν τοῦ ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας — τὸ πολὺ — δὲν
ἐπιτρέπεται νὰ παρατείνεται αὐτὴ ἢ διδασκαλία, τῆς ὁποίας, κατ'
ἀνάγκην, σκοπὸς θὰ εἶναι ἡ πρόκλησις εὐσεβῶν καὶ ἐποικοδομη-
τικῶν σκέψεων, ἢ διέγερσις ἀναλόγων πρὸς τὴν περιστάσιν συν-
αισθήματων καὶ ἡ ἀφορμὴ πρὸς περαιτέρω προσωπικὴν ὑπὸ ἑνὸς
ἐκάστου ἐκ τῶν πιστῶν λῆψιν ἀποφάσεων, σχετικῶν πρὸς τὴν
διόρθωσιν ἢ πρὸς τὴν τελειοποίησιν τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἠθικοῦ
του βίου. Ἡ διδασκαλία ἀκείνων, τὰ ὁποῖα οἱ πλεῖστοι ἀγνοοῦν, ἢ
ὁποῖα πρέπει νὰ εἶναι, κατὰ τὸ δυνατόν, συστηματικὴ καὶ ἐκτενής,
δὲν ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν, παρὰ μόνον εἰς
γενικωτάτας γραμμὰς. Αὐτὴ ἢ διδασκαλία θὰ γίνῃ εἰς ἄλλας εὐ-
καιρίας καὶ εἰς ἄλλην ὥραν καί, διὰ νὰ ἔξῃ πράγματι ἀποτέλεσμα
(διὰ νὰ γίνῃ δηλαδὴ ἀπολύτως ἀντιληπτὴ καὶ νὰ ἐντυπωθῆ καλὰ
εἰς τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ καθενός), τὸ καλλίτερον καὶ τὸ
μεθοδικώτερον εἶναι νὰ γίνεται εἰς χωριστὰς ομάδας, ἀναλόγως
τοῦ φύλου, τῆς ἡλικίας καὶ τῆς μορφώσεως τῶν ἀκροατῶν.

Ἐννοεῖται, ὅτι εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τῆς ἐνοριακῆς ἐργασίας
περιλαμβάνεται ἀπαραιτήτως καὶ ἡ ἰδιαίτερα φροντὶς διὰ τὴν θρη-
σκευτικὴν διαπαιδαγώγησιν τῆς νεολαίας, καὶ δὴ καὶ τῆς παιδικῆς
ἡλικίας, χάριν τῆς ὁποίας ὑπάρχον τὰ καλούμενα «Κατηχητικὰ
Σχολεῖα», τὰ ὁποῖα πρέπει παντοῦ νὰ ἔχον χαρακτῆρα ἐκκλη-
σιαστικὸν καὶ ἐνοριακόν. Δὲν παύει δὲ ὁ Ἐφημέριος νὰ εἶναι ἐπεύ-
θυνος καὶ διὰ τὸν τομέα τοῦτον τοῦ διδακτικοῦ ἔργου τῆς Ἐνο-
ρίας, ἔστω καὶ ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἔξῃ, τυχόν, τὴν ἱκανότητα νὰ διδάξῃ
αὐτοπροσώπως, ὅπως καὶ ἄλλοτε ἔχει τονισθῆ.

Χάριν τῆς διευκολύνσεως, κυρίως, τοῦ διδακτικοῦ ἔργου τῆς
Ἐνορίας, ὁ ἐγκεκριμένος ἐπίσημος «Καταστατικὸς Ὄργανισμὸς»
καθορίζει (ἄρθρ. 12) τὴν ὀργάνωσιν ὄλων τῶν μελῶν τῆς Ἐνο-
ρίας, ἐνηλίκων καὶ ἀνηλίκων, «εἰς χωριστὰ καθ' ἡλικίαν καὶ φύλον
Τμήματα». Τὰ Τμήματα ταῦτα ὀρίζονται ὡς ἑξῆς:

Α'. Ἀρρένων

- 1) Τμήμα παίδων καὶ ἐφήβων, 7-18 ἐτῶν
- 2) » νέων 19-30 ἐτῶν
- 3) » ἀνδρῶν, ἄνω τῶν 30 ἐτῶν.

Β'. Θηλέων

- 1) Τμημα κορασίδων, 7-18 ἐτῶν
- 2) » νεανίδων, 19-25 ἐτῶν
- 3) » γυναικῶν, ἄνω τῶν 25 ἐτῶν (ἐγγάμων ἢ ἀγάμων).

Εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ πρῶτον Τμημα, τόσον τῶν ἀρρένων ὅσον καὶ τῶν θηλέων, περιλαμβάνει τὰς ἡλικίας τῶν «Κατηχητικῶν Σχολείων», διὰ τὰ ὁποῖα ἰσχύει τὸ ἐγκριζόμενον ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου πρόγραμμα διδασκαλίας. Ἐν ᾧ διὰ τὰ λοιπὰ Τμήματα δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ὠρισμένον πρόγραμμα καὶ ἐπαφίεται εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τῶν κατὰ τόπους ὑπευθύνων ὁ καθορισμὸς τοῦ περιεχομένου τῆς διδασκαλίας των, ἢ ὁποῖα —φυσικὰ— πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς πραγματικὰς των ἀνάγκας. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ διαφέρουν αἱ ἀνάγκαι δι' ὠρισμένας ομάδας ἀτόμων ἐκάστης ἡλικίας, καλὸν εἶναι ἢ διδασκαλίαν νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ αὐτὰς τὰς διαφορὰς καὶ νὰ γίνωνται ἀνάλογοι ὑποδιαιρέσεις τῶν Τμημάτων. Πάντως γενικῆ πρέπει νὰ εἶναι εἰς κάθε Ἑνορίαν ἢ φροντιστὶς καὶ ἢ προσπάθεια νὰ μὴ μείνῃ κανεὶς χωρὶς τὴν πνευματικὴν του τροφήν.

Ἡ πνευματικὴ ὁμως τροφή δὲν παρέχεται μόνον μετὰ τὴν προφορικὴν διδασκαλίαν καὶ ἀκόμη καὶ εἰς τὴν τελευταίαν αὐτὴν περιπτώσειν πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι χρειάζεται νὰ χωνευθῇ καὶ ν' ἀφομοιωθῇ καλά, διὰ τὰ ἔχῃ τὰ ἀποτελέσματά της, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν σωματικὴν μας θρέψιν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἢ Ἑνορία ὀφείλει νὰ καλλιεργήσῃ μεταξὺ τῶν μελῶν της καὶ τὴν διάθεσιν διὰ τὴν οἰκογενειακὴν καὶ ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ἀτομικὴν μελέτην τοῦ λόγον τοῦ Θεοῦ. Χάριν δὲ τοῦ ἰδιαιτέρου τούτου σκοποῦ καὶ εἰδικὴν «Ἑνοριακὴν Βιβλιοθήκην» πρέπει νὰ διαθέτῃ κάθε Ἑνορία, μετὰ ἀναγνωστήριον —ὅπου εἶναι δυνατόν— ἢ διὰ κατ' οἶκον δανεισμὸν. Ἀλλὰ καὶ ὠρισμένα βιβλία καὶ ἄλλα κατὰλληλα ἔντυπα (μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν πρῶτην θέσιν θὰ κατέχῃ ἢ Ἁγία Γραφή καὶ αἱ ἐρμηνεῖαί της) πρέπει νὰ γίνωνται κτῆμα τῶν διαφόρων Οἰκογενειῶν τῆς Ἑνορίας, μετὰ τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Ἐφημερίου καὶ τῶν συνεργατῶν των. Καί, μάλιστα, εἶναι ἀνάγκη νὰ προστεθῇ, ὅτι ἢ μελέτη αὐτῶν τῶν βιβλίων— εἰς αὐτὸ πρέπει, βεβαίως, νὰ ὀδηγηθοῦν ὅλοι οἱ Ἑνορίται, πὸν ἢμποροῦν νὰ μελετοῦν—, θ' ἀποτελῇ τὴν βάσιν καὶ τὰς ἀφορμὰς τῶν ἰδιαιτέρων συνομιλιῶν τοῦ χριστιανῶν μετὰ τοὺς Ἐφημερίους των, ὅταν οὗτοι θὰ τοὺς ἐπισκέπτονται ἢ ὅπωςδήποτε θὰ τοὺς συναντοῦν εἰς ὥρας εὐκαιρίας Ἁλλὰ τοῦτο σημαίνει, ἐπίσης, ὅτι καὶ οἱ Ἐφημεριοὶ θὰ πρέπει νὰ μελετοῦν, διὰ τὰ εἶναι ἐνήμεροι ἐκείνων πὸν θὰ λέγουν μετὰ τοὺς ἐνορίτας των. Εἰς θέματα, τὰ ὁποῖα οἱ ἴδιοι

δὲν κατέχουν ἢ δὲν ἐννοοῦν, καλὸν εἶναι καὶ οἱ Ἐφημέριοι νὰ συμβουλευώνται τοὺς δυναμένους νὰ τοὺς διαφωτίσουν, νὰ ἔχουν δὲ τὸ θάρρος εἰς ὠρισμένας δυσκόλους περιπτώσεις νὰ παραπέμπουν καὶ τοὺς ἐνδιαφερομένους πρὸς ἐκεῖνον, πὺν θα εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀπαντήσῃ ὀρθῶς. Δὲν εἶναι δυνατόν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ τὰ γνωρίζουν ὅλα, ὁ δὲ εὐσεβῆς λαὸς γνωρίζει, ὅτι καὶ οἱ Ἱερεῖς του δὲν εἶναι πάντοτε γνώσται πολλῶν πραγμάτων, ὥστε κανεὶς καλόπιστος — καὶ αὐτοὶ μᾶς ἐνδιαφέρουν — δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς παρεξηγήσῃ. Εἶναι προτιμότερον αὐτό, ἠθικώτερον δὲ καὶ ἐντιμότερον, ἀπὸ τὸ νὰ ὀμιλῇ κανεὶς διὰ πράγματα, πὺν δὲν γνωρίζει καὶ εἴτε νὰ γίνεται γελοῖος, εἴτε νὰ γίνεται πρόξενος βλάβης καὶ ζημίας.

Ἄς προσέξωμεν ἰδιαίτερος τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ ἄς θελήσωμεν ὅλοι ν' ἀντιμετωπίζωμεν τὰς καταστάσεις μὲ περισσοτέραν εὐλικρίνειαν καὶ μὲ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ πρὸς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν μας. Ἀπὸ μίαν δὲ τοιαύτην ἀντιμετώπισιν θὰ προκύψῃ τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὅσοι ἐκ τῶν εὐλαβ. Ἐφημερίων δὲν ἔχουν τὴν μικρὰν τῶν Βιβλιοθήκην, μὲ τὰ ἀπαραίτητα πνευματικὰ ἐφόδια, πρέπει σὺν τῷ χρόνῳ νὰ τὴν ἀποκτήσουν, ὅπως φροντίζουν καὶ διὰ τὸ ψωμί. Ὅσοι δὲ δὲν ἔχουν τὴν καλὴν συνήθειαν νὰ μελετοῦν πρέπει νὰ ἀντιληφθοῦν, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ καιρὸς «γιατὶ σκότωμα» διὰ κανένα, πρὸ πάντων, πνευματικὸν ἐργάτην. Ἡ παρατήρησις, βεβαίως, αὐτὴ δὲν ἀφορᾷ ἐκείνους, πὺν εἶναι, δυστυχῶς, ὑποχρεωμένοι ἀκόμη νὰ ἐργάζονται χειρωνακτικῶς, διὰ νὰ συμπληρήσουν τὸν ἄρτον τῆς οἰκογενείας των. Ἀλλὰ εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι ὅποιος θέσῃ ὡς πρῶτον σκοπὸν τῆς ζωῆς του «τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην Αὐτοῦ», εὗρίσκει τρόπον διὰ νὰ ὑπερηγήσῃ κάθε δυσκολίαν, πὺν παρεμβάλλεται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του. Ὑπὸ οἰασδήποτε δὲ συνθήκας καὶ ἂν διατελοῦν οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, δι' αὐτούς, καὶ φύσει καὶ θέσει, πρῶτος σκοπὸς εἶναι «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δικαιοσύνη Αὐτοῦ», ἐφ' ὅσον, βεβαίως, δυνάμεθα — ὅπως καὶ ὑποχρεοῦμεθα — τὰ πνευματικὰ ζητήματα νὰ τὰ ἀντιμετωπίζωμεν μὲ κριτήρια πνευματικὰ, «τὰ πνευματικὰ πνευματικοῖς συγκρίνοντες» ὅπως ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ὁ Θεὸς εἶναι «ὁ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπειρόντι καὶ ἄρτον εἰς βρώσιν» καὶ ὁ Ἰδιὸς ὑπεσχέθη, ὅτι «καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

(ΕΚ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ)

Α Δ Ε Λ Φ Ι Κ Α Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Α

Ἀγαπητέ μου ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Θὰ σοῦ σημειώσω ἐδῶ δυὸ ἄτοπα, πού, τέλος πάντων, ἀν λείψουν μᾶλλον θὰ ὠφελήσουν παρά θὰ ζημιώσουν. Τὸ πρῶτο εἶναι πὼς ὑπάρχουν περιπτώσεις πού στερεώθηκαν πλέον σὲ κανόνα: Ἱερεῖς παρευρισκόμενοι στὸ Ἱερὸ Βῆμα κατὰ τὴν Θ. Λειτουργία, χωρὶς βέβαια νὰ εἶναι Λειτουργοί, γιατί δὲν εἶναι ἡ «βδομάδα τους» δὲν μεταλαμβάνουν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων. Καὶ δὲν πρόκειται περὶ περιπτωσιακοῦ φαινομένου ὁπότε, ἀνθρωποειμίμεθα, καὶ δὲν ἀποκλείεται ἄθελά μας νὰ πάθαμε κάτι — ἐρεθισμὸς τοῦ στομάχου, ἔμετος, δίψα— πού δὲν τὸ θέλαμε, καὶ παρὰ τὸ ἀκούσιον ἀπὸ λόγους συνειδήσεως ἀποφεύγομε τὴν Θ. Κοινωνία, ἀλλὰ περὶ καθιερωθείσης συνηθείας. Σοῦ λέγει ὁ μὴ Ἱερούργος: «Ἐφ' ὅσον δὲν λειτουργῶ, γιατί νὰ κοινωνήσω;» Δὲν εἶναι ὅμως σωστὴ ἢ τακτικὴ αὐτὴ τῆς ἀποχῆς τοῦ Κληρικοῦ, ἔστω κι' ἀν δὲν λειτουργῇ, τῆς Πνευματικῆς Τραπεζῆς, ὅταν μάλιστα δὲν ὑπάρχουν κωλυτικοὶ λόγοι. Γιατί, ἀν ὑπάρχουν τέτοιοι λόγοι, τὸ μικρότερον τῶν ἁμαρτημάτων διὰ τὸν Κληρικὸ παίρνει τοῦλάχιστον μιὰ μηνιαία ἀργία. Ἐπομένως δὲν πρέπει ὁ τέτοιος οὔτε τὴν ἐπομένη Κυριακῇ, πού ἔρχεται ἡ «σειρά» του, νὰ ἱερουργήσῃ κἀν. Ἐὰν οἱ λαϊκοὶ πρέπει νὰ κοινωνοῦν συχνὰ γιὰ τὴν ἐνίσχυσί τους καὶ τὴν πνευματικὴ τους στερέωσι, ἀκόμη περισσότερο οἱ Κληρικοί, ὅπως τοῦτο ἄλλως τε ἐπιβάλλει καὶ ὁ Ἅ' Κανὼν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων: «Εἴ τις Ἐπίσκοπος, ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος, ἢ ἐκ τοῦ καταλόγου τοῦ Ἱερατικοῦ, προσφορᾶς γενομένης μὴ μεταλάβῃ, τὴν αἰτίαν εἰπάτω· καὶ ἐὰν ᾗ εὐλογος, συγγνώμης τυγχανέτω. Εἰ δὲ μὴ λέγοι, ἀφοριζέσθω, ὡς αἴτιος βλάβης γενόμενος τῷ λαῷ, καὶ ὑπόνοιαν ἐμποιήσας κατὰ τοῦ προσενέγκαντος, ὡς μὴ ὑγιῶς ἀνενέγκαντος.» Γιατί; Γιατί, λέγει ὁ Κανὼν ἐσκανδάλισε τὸν λαὸν καὶ τοῦ ἔδωκεν ἔτσι νὰ καταλάβῃ ὅτι ὁ Λειτουργὸς πού ἐτέλεσε τὸ Μυστήριον τῆς Θ. Εὐχαριστίας, δὲν τὸ ἐτέλεσε καλά. Καὶ ἐγὼ σοῦ προσθέτω ἀπὸ τὴν πείρα μου, ὅτι ἐσκανδάλισε τὸν συνάδελφό του καὶ τὸ ἐκκλησίασμα γιατί ἐβόησε πὼς ὅταν εἶναι ἡ «σειρά» του κάνει τὸν «παπᾶ», ὅταν δὲν εἶναι ἡ σειρά του, παρακολουθεῖ τὴν Θ. Λειτουργία μὲ τὴν ἀναισθησία ἐνὸς λαϊκοῦ πού δὲν ξέρει τί τοῦ γίνεται. Ὁ Ἅγιος Χρυσόστομος λέγει: Δὲν εἶσαι ἄξιος, νὰ μεταλάβῃς; Οὔτε καὶ εἶσαι ἄξιος καὶ νὰ ἱερουργῆς. Οἱ παλαιοὶ Χριστιανοὶ ὁσάκις ἐγένετο ἡ Θ. Λειτουργία ἐκοινωνοῦν καὶ ἡ ἡμέρα αὐτὴ γι' αὐτοὺς ἦταν ἡμέρα χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως. Γιατί, λοιπόν, ἀδελφέ, ἀπέχεις

τοῦ Μυστηρίου; Εἶσαι Ἱερεὺς καὶ ὀφείλεις νὰ εἶσαι καὶ κατὰ τοὺς κανόνας τῶν διαφόρων Πατέρων ἔτοιμος νὰ κοινωνήσῃς ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶσαι Λειτουργὸς τὴν Κυριακὴν ἢ μιὰ οἰανδήποτε ἡμέρα, πὺ γίνεται Θ. Λειτουργία. Δὲν μπορεῖς νὰ στέκῃς χωρὶς ἔλεγχο στὴ συνείδησι σου τὴ στιγμῇ, πὺ οἱ ἄλλοι κοινωνοῦν ὡς λειτουργοὶ καὶ σὺ ὁ Ἱερεὺς δέχεσαι ἀπλῶς τὸ ἀντίδωρο. Ὡρισμένοι μάλιστα, ἐπειδὴ δὲν λειτουργοῦν, γιὰτὶ δὲν εἶναι ἡ «σειρά» τους, πίνουν τὸ καφεδάκι τους πρῶτ-πρῶτ, ἢ καὶ μισοκολατσίζουν ἢ καὶ καπνίζουν τὸ τσιγαράκι τους καὶ ὄχι τὸ πρῶτ μὲ τὴν πρῶτη καμπάνα, ἀλλ' ἀργὰ καὶ κατὰ τὴ δοξολογία καταφθάνουν ἀφοῦ δὲν ἔχουν «δουλειὰ» τόσο πρῶτ!... Τ' ἀκοῦς, ἀδελφέ; Μὴ παραξενεύεσαι, γιὰτὶ αὐτὰ γίνονται. Ἡ εὐπρέπεια τῆς γλώσσης ἀπαγορεύει βαρεῖς χαρακτηρισμούς. Καὶ σκεπάζω τὸ πρόσωπό μου ἀπὸ ντροπῇ γιὰτὶ αὐτὰ εἶναι σωστά γιὰ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μας.

Ἄλλὰ καὶ ἓνα ἄλλο ἄτοπο θὰ ἔπρεπε νὰ λείψῃ, ἓνα ἄτοπο, τὸ ὁποῖον κι' ἐγὼ παρασυρόμενος διέπραξα, ἀδελφέ. Ποιὸ εἶναι; Ἄκουσέ το. Μετὰ τὸ «ἐξαιρέτως» καὶ τὴν ὥρα πὺ οἱ Ψαλτάδες μας μελωδοῦν τὸ «ἄξιον ἔστί» γνωστὸν ὅτι εὐλογεῖται τὸ ἀντίδωρον. Τὶ κάνουν πολλοὶ τῶν Ἱερουργῶν Ἱερέων, ἀφοῦ τὸ ἀντίδωρον εὐλογηθῆ; Κάνουν... διανομὴ σ' ἐκείνους πὺ εὐρίσκονται —κακῶς βέβαια— μέσα στὸ Ἱερὸν Βῆμα. Ἐγκαταλείπει τὴν Ἁγία Τράπεζα, κρατεῖ τὸ δίσκο ἢ τὸ καλάθκι μὲ τὸ ἀντίδωρο καὶ προσφέρει ἀγαθῶς μνημονεύων τὸν δεχόμενον. Ἄλλὰ γιὰτὶ; Ποῦ τὴν εὐρύηκες ἀδελφέ, αὐτὴν τὴν ἐξαίρεσι; Ποιὰ τυπικὴ διάταξις σοῦ ἐπέβαλε νὰ μοιράζῃς ἀντίδωρο στὰ μέσα τῆς Θ. Λειτουργίας σὲ πιστοὺς λαϊκοὺς πὺ δὲν θὰ ἔπρεπε, σοῦ ἐπαναλαμβάνω, νὰ εὐρίσκονται στὸ Ἁγιον Βῆμα; Μήπως μετὰ τὸ «ἐξαιρέτως» τὸ εἶδες γραμμένο στὴ Λειτουργικὴ Φυλλάδα; Μοιράζεις τ' ἀντίδωρο, ἐνῶ δὲν ἐκοινωνήσες οὔτε ἐσὺ, οὔτε τὸ ἐκκλησίασμα, οὔτε ἐπὶ τέλος ἐγένετο ἀπόλυσις γιὰ νὰ εἰπῆς «εὐλογία Κυρίου καὶ ἔλεος ἔλθοι ἐφ' ὑμᾶς». Ἐσὺ συνεχίζεις, οἱ μὴ προνομιούχοι σταλίζουν ἀπ' ἔξω νηστικοὶ καὶ ὄρθιοι ὄρες ὀλόκληρες καὶ οἱ ἄλλοι πὺ τοὺς εὐνοεῖς μασσοῦν τὸ ἀντίδωρο μέσα στὸ Ἱερὸν Βῆμα. Δὲν εἶναι καθόλου σωστὸ αὐτὸ καὶ πρέπει νὰ σταματήσῃ. Πρέπει νὰ περιμένουν νὰ τελειώσῃ ἢ ἀκολουθία καὶ τότε θὰ δεχθοῦν τὸ ἀντίδωρον, τὸ ὁποῖον, ἄλλως τε οἱ ἄνθρωποι δὲν στὸ ἐζήτησαν. Ποιὸς ὁ λόγος νὰ καθιερώσῃς μιὰ ἀρχὴ ἄγνωστη καὶ λειτουργικῶς ἀπαράδεκτη καὶ χριστιανικῶς ἀνεδαφικὴ καὶ ἀπρεπῆ γιὰτὶ μ' αὐτὴν διαστέλλεις τοὺς Χριστιανοὺς σου πὺ κουβαλήθησαν καὶ καλοκάθησαν στὶς καρέκλες τοῦ Ἱεροῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους πὺ σοῦ εἶπα πάρα πάνω; Θὰ εἰπῆς: Μὰ τέλος πάντων, θανάσιμον ἀμάρτημα εἶναι κι' αὐτό; Ἄν τὸ πάρης

ἔτσι τὸ ζήτημα, ἀδελφέ δὲν θὰ μὲ πάρουν σελίδες ὀλόκληρες νὰ σοῦ ἀπαριθμήσω τὰ μὴ θανάσιμα ἁμαρτήματα καὶ ὅμως ἱκανὰ νὰ ἀνατρέψουν τὴν αἰωνόβια παράδοσι καὶ νὰ ἀχρηστεύσουν τελείως τὸ τυπικὸν τῆς Ἐκκλησίας, γιατί, ἀπλουστατα, ἀντικαθίσταται μὲ τὰ «ἐντάλματα» τὰ δικὰ μας, ποῦ γιὰ πλείστους λόγους καινοτομοῦμε γιὰ νὰ βρίσκουν ἄλλοι, πιστοὶ στὰς παραδόσεις μας, τὸν μπελᾶ τους ἀπὸ ἐκείνους ποῦ δὲν ξέρουν ποῖο εἶναι τὸ σωστό. Ἄλλὰ ποῖο πρῶτο καὶ ποῖο δεύτερο νὰ πρωτοθυμηθῶ ἀδελφέ; Τὰ «λαδώματα» στὴν πόρτα; Τὴ δεκαρολογία μὲ τὸ μέσον τοῦ ραντίσματος στὰς εἰσόδους τῶν Ναῶν; Τὸ δίσκο τῆς ἐπαιτείας; Τὸ μοίρασμα τοῦ ἀντιδώρου καὶ τὴν μέσφ αὐτοῦ δεκαρολογία— γιατί πούλᾶνε καὶ τὸ ἀντίδωρο πολλοὶ ἱερεῖς—, τὰς εἰσπράξεις ἀπὸ συγχωρητικὰς εὐχὰς, τὴν πληρωμὴ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τῆς Θείας Μεταλήψεως, (Κανὼν ΚΓ', τῆς ἐν Τρούλλῳ), τὸ πούλημα τοῦ «ζέοντος» σ' ἐκείνους ποῦ εἶναι «κομποδεμένοι», καὶ μαγεμένοι ἀπὸ τοὺς νεονόμους, καὶ τόσα ἄλλα ἐξοργιστικὰ ποῦ φανερώνουν τὴν κατάπτωσί μας ὡς Ἱερέων τῆς πνευματικωτάτης Θρησκείας μας; Μὴ λησμονῆς ἀδελφέ, τί προηγῆθη τῆς καταστροφῆς τοῦ Ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων; Μὴ λησμονῆς πὼς ὁ Κλῆρος εἶναι ἡ συνισταμένη τῆς πνευματικῆς καὶ ἡθικῆς συγκροτήσεως τοῦ λαοῦ ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνῃ αἷτιος τῆς διαλύσεώς του ἀπὸ κάτι μικροπράγματα ποῦ δὲν τὰ προσέχει. Μὴ κάνῃς ἀδελφέ τίποτε ἀπ' ὅ,τι διατάσσει καὶ ἐπιβάλλει τὸ τυπικὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας. Μιὰ φορὰ ἀναγκάσθηκα νὰ πετάξω τὸ δίσκο, ποῦ κρατοῦσε παράπλευρα τοῦ παπᾶ ἓνα παιδί, γιὰ νὰ μαζεύῃ δεκάρες ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ποῦ ἐπαιρναν ἀντίδωρο, ἀλλὰ καὶ νὰ διαφωτίσω τὸ λαὸ ποῦ πραγματικὰ ἀνεκουφίσθη πληροφορηθεὶς ὅτι ἡ Ἐκκλησία δὲν πουλάει τὸ ἀντίδωρο ἀλλὰ μερικοὶ παπάδες ποῦ ἐνοοῦν τὰ πρόβατα, ἔχουν δὲν ἔχουν, κάνει δὲν κάνει, νὰ τ' ἀρμέγουν... Πλείστοι ὅσοι μοῦ κατήγγειλαν τὰ παραπάνω καὶ ἄλλα ποῦ ἀγανάκτησε ἡ ψυχὴ μου γιὰ τὸ κατάντημά μας ἀδελφέ. Ἐμεῖς ἔχομε τὴ στερεότυπη παράδοσι τῶν Πατέρων μας. Μᾶς λένε ποῖο εἶναι σωστό καὶ ποῖο δὲν εἶναι. "Ὅσοι δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε κάποιον δυνατὸ καλὸ, ἄς μὴ προκαλοῦμε τόσα κακὰ στὴν ἐνορία μας. Δὲ βλέπεις πόσο ἀραίωσε τὸ Ἐκκλησιαστικόν; Δὲ βλέπεις τὸ πλῆθος τῶν αἱρέσεων ποῦ ἀνέπτυξε δαιμονισμένη δραστηριότητα γιατί κατορθώνει νὰ ἐκμεταλλεῖται κάτι— ὄχι, δογματικὴς— ἀλλὰ προσθαφαιρέσεις καὶ ἀπροσεξίες; Ποῦ θὰ πᾶμε ἔτσι; Ξέρεις πὼς μᾶς ἄρπαξαν καὶ οἱ ἐφημερίδες καὶ δὲν ἔχομε νὰ σταθοῦμε πουθενά;

Τώρα πρόσεξέ με νὰ διορθωθῇ καὶ ἓνα ἄλλο ἄτοπο, ποῦ φανερώνει καὶ ἐμπαιγμὸ.

Μὲ ἀγάπη Χριστοῦ Χ.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΑΠΟΡΙΑΣ

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ

Β'

Εἰς τὸ προηγούμενον φύλλον τοῦ «Ἐφημερίου» ἐξητάσαμεν τὴν πρὸς τὴν Θρησκείαν σχέσιν τῆς ἐξελικτικῆς θεωρίας. Ἀλλὰ γεννᾶται τώρα τὸ ἐρώτημα; Ποία εἶναι ἡ θέσις τῆς θεωρίας ταύτης ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ;

α') Ἐν πρώτοις ἄξιον ἰδιαίτερας προσοχῆς εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι οὐδεμία ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε παρουσιασθεισῶν μορφῶν τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως εἶναι ἀπολύτως ἱκανοποιητικῆ. Δι' αὐτὸ συνεχῶς ἡ μία μορφή ἀντικαθιστᾶ τὴν ἄλλην, εἰς τρόπον, ὥστε γίνεται λόγος «περὶ ἐξελίξεως τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως»¹. Ὁ Λαμάρκ ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἐξέλιξις γίνεται μετὰ τὴν προσαρμογὴν τῶν εἰδῶν εἰς τὰς συνθήκας τοῦ περιβάλλοντος. Ὁ Ντάρβιν ὑπεστήριξεν, ὅτι ἡ ἐξέλιξις πραγματοποιεῖται μετὰ τοὺς νόμους τοῦ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνος (αἰτίου) καὶ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς (ἀποτελέσματος). Ὁ νεολαμαρκισμὸς ἀπομακρύνεται τοῦ νεοδαρβινισμοῦ, ὁ δὲ νεοδαρβινισμὸς τοῦ νεολαμαρκισμοῦ. Ἡ «θεωρία τῶν μεταλλαγῶν» τοῦ De Vries λέγει, ὅτι ἡ ἐξέλιξις ἐγένετο οὐχὶ διὰ βαθμιαίων ἀλλαγῶν, ὡς ὑποστηρίζουν οἱ προηγούμενοι, ἀλλὰ δι' ἀποτόμων ἀλμάτων². Ἄλλοι δέχονται τὴν «τύχην» καὶ ἄλλοι τὴν «ἀντιτύχην» καὶ τὸν «τεολογικὸν» παράγοντα ὡς τὴν γενεσιουργὸν αἰτίαν τῆς ἐξελίξεως. Ἄλλοι ἐκ τῶν ἐξελικτικῶν ὑποστηρίζουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος προῆλθεν ἐκ τῶν ἀνθρωπομόρφων πιθήκων, ἄλλοι ὑποθέτουν, ὅτι πίθηκοι καὶ ἄνθρωποι κατάγονται ἐκ κοινοῦ ἐξαφανισθέντος ἐνδιαμέσου τύπου³. Εἶναι δὲ τόση ἡ ἔλλειψις πειστικῶν ἐπιχειρημάτων ὑπὲρ μιᾶς οἰασθήποτε ἐκ τῶν μορφῶν τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως, ὥστε ὁ Paul Büchner ὑποστηρίζει, ὅτι δὲν κατάγονται οἱ ἄνθρωποι ἐκ τῶν πιθήκων ἢ τῶν πιθηκανθρώπων, ἀλλ' οἱ πίθηκοι κατάγονται ἐξ ἐκφυλισθέντων ἀνθρώπων⁴. Μάλιστα εὐρέθησαν οἱ ὑποστηρίζαντες, ὅτι οὐχὶ ὁ πίθηκος, ἀλλ' ἡ γάτα εἶναι πρόγονος τοῦ ἀνθρώπου, διότι οἱ περισσότεροι πίθηκοι ἔχουν σκυλοειδῆς ρύγχος,

1. Δ. Κ., Ἡ ἐξέλιξις τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως, περ. «Ἀκτῖνες», ἔτος 1939, σελ. 12-15.

2. Ἴδὲ περισσότερα ἐν Παν. Τρεμπέλα, μν. ἔ., σελ. 19 ἐξ.

3. Ἴδὲ Ἰω. Οἰκονομίδου, Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ καταγωγή του, ἔ. ἀ., σελ. 499 ἐξ., 549 ἐξ.

4. Paul Büchner, Spezialisierung und Entwicklung, Leipzig 1940, σελ. 34. «Διακήρυξις τῆς Χ.Ε.Ε.», σελ. 50.

ένω τὸ σχῆμα τοῦ προσώπου τῆς γάτας εἶναι πολὺ ὁμοίωτερον πρὸς τὸ ἀνθρώπινον. Τί ἀποδεικνύουν ὅλα αὐτά; Ἀποδεικνύουν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἱκανοποιητικὴ καὶ πειστικὴ μορφή τῆς θεωρίας τῆς ἐξελιξέως. Δι' αὐτὸ ἕκαστος εἶναι ἐλεύθερος νὰ παρουσιάσῃ κατὰ διαφορετικὸν τρόπον τὴν θεωρίαν ταύτην. Δι' αὐτὸ ἡ ἰδέα τῆς ἐξελιξέως οὐ μόνον δὲν θεωρεῖται ὡς ἀποδειχθεὶς πειραματικῶς νόμος, ἀλλ' οὔτε ὡς δημιουργοῦσα μεγάλην πιθανότητα θεωρία. Ἡ ἰδέα τῆς ἐξελιξέως εἶναι ἀπλῆ ὑπόθεσις, ἀναζητοῦσα τὰς ἀποδείξεις τῆς. Ὡς τονίζει ὁ Καθηγητὴς Karl von Frisch, ἡ θεωρία τῆς καταγωγῆς «μένει ὑπόθεσις προσωπικῆς πεποιθήσεως καὶ πίστεως»⁵. Καὶ οἱ Γάλλοι καθηγηταὶ Guillemond καὶ Mangelot γράφουν: «Οὔτε τοῦ Lamarek, οὔτε τοῦ Darwin αἱ ὑποθέσεις εἶναι ἀρκεταί, διὰ νὰ ἐξηγήσουν τὸ γεγονός τῆς ἐξελιξέως καὶ πρέπει νὰ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι ἡ ἐξήγησις αὐτή, παρὰ τὴν πρόβodon τῆς ἐπιστήμης, δὲν εὑρέθη ἀκόμη· δὲν ὑπάρχει λοιπὸν σήμερον πλήρης καὶ συγκεκριμένη θεωρία τῆς καταγωγῆς»⁶. Καὶ ὁ Καθηγητὴς τῆς Ἀνατομίας καὶ Ἀνθρωπολογίας Βεστενχόφερ (Westenhöfer) τονίζει, ὅτι «δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι ὅλα ὅσα γνωρίζομεν περὶ τῆς γενέσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀβεβαίαι καὶ ὑποθετικῆς φύσεως»⁷. Καὶ ὁ Guyénot εἰς τὸ ἐρώτημα «τί γνωρίζω περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν εἰδῶν;» ἀπαντᾷ «Τίποτε ἢ ὄχι μεγάλα πράγματα»⁸.

β') Ἡ ρευστότης αὕτη τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων μορφῶν τῆς θεωρίας τῆς ἐξελιξέως καὶ ἡ ἔλλειψις πειστικῆς μορφῆς αὐτῆς ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τόσον τὰ γενικὰ ἐπιχειρήματα καὶ αἱ ἐνδείξεις, ὅσον καὶ οἱ κατὰ καιροὺς διατυπούμενοι νόμοι ὑπὲρ αὐτῆς, δὲν ἔχουν ἐξ ἐπόψεως ἐπιστημονικῆς τὴν πρέπουσαν ἀποδεικτικὴν ἰσχὺν καὶ δύναμιν· τοῦναντίον πολλάκις παίζουν μᾶλλον ρόλον δυσμενῆ διὰ τὴν θεωρίαν τῆς ἐξελιξέως.

Ἡ ἄποψις λ.χ. τῶν μακρῶν χρονικῶν διαστημάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων προϋποθέτει ὁ Δαρβῖνος, ὅτι δρᾷ ἡ φυσικὴ ἐπιλογή, ἵνα διὰ μικρῶν καὶ βαθμηδὸν προστιθεμένων μεταβολῶν διημιουργήσῃ νέα εἶδη, θεωρεῖται σήμερον ὡς τρωτὸν τῆς ἐξελικτικῆς θεωρίας, καθ' ὅσον αἱ μικραὶ παραλλαγαὶ ἐξαφανίζονται διὰ τῆς ἐπιμιξίας τῶν φυλῶν ἐκ τῆς πρώτης γενεᾶς. Οὕτως ἡ γέννησις πλείστων πολυπλόκων καὶ πολυσυνθέτων ὀργάνων,

5. Karl V. Frisch, *Du und das Leben*, 1936, σελ. 358.

6. A. Guillemond—G. Mangelot, *Precis de Biologie végétale*, Paris 1946, σελ. 878.

7. Max Westenhöfer, *Der Eigenweg des Menschen*, Berlin 1842, σελ. 13.

8. Emil Guyénot, *L'origine des espèces*, Paris 1947, σελ. 5.

νων τοῦ σώματος τῶν ζώων δὲν ἐξηγεῖται διὰ τῆς φυσικῆς ἐπιλογῆς, καθ' ὅσον αὐτὴ ἔχει ἀνάγκην, κατὰ τὸν Δαρβῖνον, μακρῶν χρονικῶν διαστημάτων, ἵνα δημιουργήσῃ οὐσιώδεις μεταβολάς. Ἡ δηλητηριώδης λ.χ. συσκευή τῆς ἐχίδνης, ἥτις εἶναι σύνθετος, ἔπρεπε νὰ ἐμφανισθῇ ἐξ ἀρχῆς ὡς ὠλοκληρωμένη καὶ ἐν πλήρει λειτουργίᾳ ὀλότης, διότι ἄλλως, ἐὰν ἀνεπτύσσετο βαθμηδὸν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, θὰ ἦτο τελείως ἄχρηστος. Ἐὰν εἰς τὴν ἐχιδναν παρουσιάζετο πρῶτον ὁ ἐκκρίνων τὸ δηλητήριο ἀδὴν, μετὰ παρέλευσιν ἑκατοντάδων ἐτῶν ὁ σωλὴν, ὅστις μεταβιβάζει τὸ δηλητήριο ἐκ τοῦ ἀδένος εἰς τὸν ὀδόντα, καὶ βραδύτερον ὁ κοῖλος ὀδούς, ἐκ τοῦ ὁποίου ὡς διὰ σύριγγος εἰσάγεται τὸ δηλητήριο εἰς τὸν ὄργανισμὸν τοῦ θύματος, ἡ δηλητηριώδης αὐτὴ συσκευή τῆς καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς διαμορφώσεώς της θὰ ἦτο τελείως ἄχρηστος· ἐπομένως ἡ ἐμφάνισις της θὰ ἦτο ἀνεξήγητος διὰ τῆς ἐπὶ χιλιετίας δρώσης φυσικῆς ἐπιλογῆς⁹.

Ἄλλὰ καὶ ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶν δὲν ἔχει τὴν ἐκβασιν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἀποδίδει ὁ Δαρβῖνος. Καὶ ἐντὸς τῆς ζούγκλας ὑπάρχει ἀξιοθαύμαστος ἰσορροπία εἰς τὴν συναύξησιν μεταξὺ ἰσχυροτέρων καὶ ἀσθενεστέρων ζώων. Ἡ φάλαινα λ.χ., ὅταν καταβρογχθίξῃ τοὺς ἰχθῦς διὰ τοῦ στόματός της, καταβρογχθίζει ἐξ ἴσου τὰ ἰσχυρὰ καὶ ἀσθενῆ ἄτομα ἰχθύων. Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν νόμων τοῦ Δαρβίνου καταντᾷ προβληματικὴ καὶ ἀδύνατος εἰς τὰς τάξεις τῶν τελειότερων ὄργανισμῶν, κυριολεκτικῶς καταντᾷ ἀστεία ἢ ἐφαρμογὴ αὐτῆς εἰς τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐξελικτικῆς πορείας. Ποῖος ἀγὼν περὶ ὑπάρξεως καὶ ποία φυσικὴ ἐπιλογὴ θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ εἰς τοὺς πρῶτους μονοκυττάρους ὄργανισμούς, οἵτινες ἔζων ἐντὸς τοῦ ὑγροῦ στοιχείου καὶ εἶχον ἄφθονον τὴν τροφήν των;¹⁰

Ἐπειτὰ τὸ ἐκ τῆς ὑπάρξεως εἰς τὰ διάφορα εἶδη ποικιλιῶν καὶ παραλλαγῶν ἀντλούμενον ἐπιχείρημα εἰς τὸ τέλος στρέφεται ἐναντίον τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως. Μεταξὺ τῶν εἰδῶν ὑπάρχουν ἀδιαπέραστοι φραγμοὶ καὶ σαφεῖς ὀροθετικαὶ γραμμαί, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ σπουδαιότερος εἶναι ὁ νόμος τῆς γονιμότητος τῶν ὁμοειδῶν ἀτόμων καὶ τῆς ἀγωνίας τῶν ἑτεροειδῶν¹¹. Τὰ εἶδη παρουσιάζουσι μὲν ποίαν τινὰ ἐλαστικότητα καὶ εὐκαμψίαν, ἐπιτρέπουσαν τὴν εὐκόλον πολλακίς προσαρμογὴν εἰς νέους ὄρους ζωῆς, — ἐξ οὗ ἔχομεν τὰς ποικιλίας ἢ παραλλαγάς, — οὐδέποτε ὅμως ὑπερπηδῶσι τὰ ὄρια, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις αὐτῶν... Ἀπεδείχθη

9. Παν. Τρεμπέλα, ἔ. ἀ., σελ. 170 ἐξ.

10. Αὐτόθι, σελ. 179 ἐξ.

11. Ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 51 ἐξ.

ἀδύνατος ἢ διὰ συζεύξεως ἑτεροειδῶν ὀργανισμῶν παραγωγῇ ἄλλων. Ἡ ἀναγκαστικὴ σύζευξις π.χ. ἵππου καὶ ὄνου, κυνὸς καὶ λύκου, κονίικλου καὶ λαγοῦ κ.λ.π., εἰδῶν συγγενῶν, ἢ εἶναι ἄγονος, ἢ ἔχει ὡς προῖόν μέσον τινὰ (νόθον) ἄγονον ἢ ἐπανερχόμενον εἰς τὸν ἕτερον τῶν γεννητόρων μετὰ τὴν πρώτην ἢ δευτέραν γενεάν»¹².

Ὡς βεβαιῶνουν ἡμᾶς αἱ μέχρι τοῦδε διονυχιστικαὶ ἔρευναι τοῦ Μενδελισμοῦ καὶ τῆς Γενετικῆς, τοῦ κλάδου αὐτοῦ τῆς πειραματικῆς βιολογίας, ἢ πρὸς παραλλαγὴν ἰκανότητος τῶν ὀργανισμῶν κινεῖται ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ εἶδους καὶ δὲν δύναται νὰ δημιουργήσῃ νέα εἶδη¹³. Ὄθεν ἡ Πειραματικὴ Γενετικὴ πιστοποιεῖ Μικροεξέλιξιν (Mikroevolution), δημιουργοῦσαν παραλλαγὰς ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ εἶδους, ἀλλ' οὐχὶ Μακροεξέλιξιν (Makroevolution), δημιουργοῦσαν νέα εἶδη.

Ἐπειτα οὐδόλως ἔχει ἀποδειχθῆ ὁ βιογενετικὸς νόμος τοῦ Χαϊκελ (Haeckel), κατὰ τὸν ὁποῖον «ἡ ὄντογονία» (ἡ ὄντογένεσις) εἶναι βραδεῖα ἐπανάληψις τῆς φυλογονίας (ἡ φυλογενέσεως)». Ἡ φυσιολογία οὐδέποτε πέδειξεν, ὅτι ἡ ἐμβρυολογικὴ ἐξέλιξις ἐκάστου ὄντος ἐπαναλαμβάνει τὰ ὑπὸ τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως ὑποτιθέμενα στάδια τῆς διὰ τῶν χιλιετιῶν ἐξελίξεως τῶν προγόνων του (λ.χ. στάδια ἰχθύος, ἐρπετοῦ, πτηνοῦ, θηλαστικοῦ). Ἀντιθέτως ἡ φυσιολογία πιστοποιεῖ, ὅτι εἰς τὰ διάφορα εἶδη εὐθύς ἐξ ἀρχῆς εἶναι τελείως διαφορετικὴ ἢ πορεία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ γονιμοποιηθέντος ὄντος¹⁴. Ὁ βιογενετικὸς νόμος τοῦ Χαϊκελ ἐθεμελιώθη ἐπὶ τῶν πλαστογραφιῶν αὐτοῦ, αἱ ὁποῖαι κατέπληξαν τὸν κόσμον καὶ ὁμολογήθησαν ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Οὗτος δηλαδὴ ἐφωτογράφησε τρεῖς φορές τὸ αὐτὸ ἔμβρυον καὶ τὸ παρουσίασε εἰς τρεῖς διαδοχικὰς εἰκόνας ὡς ἔμβρυον κυνός, πιθήκου καὶ ἀνθρώπου¹⁵!

Ἀλλὰ καὶ ἡ μελέτη τῶν παλαιοντολογικῶν εὐρημάτων, ὡς καὶ αἱ οὐσιώδεις διαφοραὶ μεταξὺ ἀνθρώπου καὶ ζῴου, ὡς θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον τοῦ «Ἐφημερίου», κλονίζουσι σημαντικῶς τὸ οἰκοδόμημα τῆς ἐξελικτικῆς θεωρίας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ἵφηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

12. Ν. Σπηλιώτου, Ἡ θεωρία τῆς καταγωγῆς καὶ ἡ θέσις αὐτῆς ἐν τῇ σφαιρᾷ τοῦ ἐπιστητοῦ, Ἀθῆναι 1938, σελ. 8.

13. «Διακήρυξις τῆς Χ.Ε.Ε.», σελ. 45.

14. Περισσότερα ἰδὲ ἐν Παν. Τρεμπέλα, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 104-116.

15. Ἐνθ' ἄνωτ. — Φωτοτυπία τῆς σελίδος τῆς ἐφημερίδος Berliner Volkszeitung, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Haeckel ἐδημοσίευσεν τὴν ὁμολογίαν τῆς πλαστογραφίας του, καθὼς καὶ σχετικὰς φωτογραφίας τῶν ἐμβρυῶν, ἰδὲ εἰς «Ἀκτῖνας» 1938, σελ. 151-154.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ «ΦΙΛΟΘΕΟΝ ΑΔΟΛΕΣΧΙΑΝ»
ΤΟΥ ΕΥΓΕΝΙΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΗ
ΕΠΙΣΤΑΣΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ

Προαμαρτάνει κανείς, με τὴν πρόθεση
ποῦ ἔχει γιὰ ν' ἀμαρτήσῃ.

Ὡ σκέψη ἀπάνθρωπη καὶ μωρότατη καὶ κακοηθέστατη καὶ ἀσεβέστατη! σκέψη, ἀντάξια τοῦ Ἡσαΐ! «Ἄς πλησιάσουνε —εἶπε— οἱ μέρες τοῦ πένθους γιὰ τὸν πατέρα μου, καὶ τότε σκοτώνω τὸν Ἰακώβ τὸν ἀδελφό μου» (Γεν. κζ', 41).

Τὶ ἔβαλες στὸ νοῦ σου, ξεμωραμένε; Τί εἶπες; Περιμένεις νὰ πεθάνῃ ὁ πατέρας σου, γιὰ νὰ σκοτώσῃς τὸν ἀδελφό σου. Κατὰ τὴ διάθεση, ποῦ ἔχει ἡ κακὴ σου καρδιά, ἀπὸ τώρα τὸν σκοτώνεις ἐσὺ τὸν ἀδελφό σου· ὥστόσο νάλλθῃ ἡ στιγμή ποῦ θὰ τὸν σκοτώσῃς καὶ πραγματικά.

Κι' ἐνῶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον μελετᾷς τὸν φόνο τοῦ ἀδελφοῦ σου, προφθάνεις καὶ σκοτώνεις προηγουμένως καὶ τὸν πατέρα σου· γιατί μπορεῖ νὰ προμαντεῦῃ τὴν κακούργα σου αὐτὴν διάθεση καὶ ροπή. Γιατὶ στοχάζομαι, πὼς αὐτὸ ἐννοεῖ τὸ ρητὸ ποῦ λέει «ἀπλώνουν τὰ χέρια τους στὴν ἀνομία· καὶ πληθαίνουν ἔτσι τὶς ἀμαρτίες τους».

Ὅχι μόνον ὅταν κάνωμε τὸ κακὸ καὶ μένωμε ἀμετανόητοι, ἀλλὰ κι' ὅταν τὸ στοχαζώμαστε καὶ τὸ προμελετοῦμε, τοῦ δίνομε ἔκταση καὶ τὸ μεγαλώνωμε ἀπὸ παντοῦ. Προλαβαίνομε τὰ μελλούμενα, πραγματοποιοῦμε τ' ἀπραγματοποίητα, καὶ παρανομοῦμε προτοῦ νὰ τὴν κάνωμε τὴν παρανομία· σὰν νάτανε τάχατες ἀσημαντο πρᾶγμα, τὸ νὰ διαπράξῃ κανεὶς τὸ κακὸ, καὶ νὰ παρανομᾷ, προτοῦ νὰ τὴν κάμῃ τὴν παρανομία.

Ἄλλὰ καὶ πόσοι ἄλλοι ἀνάμεσά μας δὲν παρεκκλί-

νουν σ' αὐτὴ τὴ κακία καὶ σ' αὐτὴ τὴν πανάθλια προ-
αἴρεση τοῦ Ἡσαῦ; Καὶ πόσοι ἄλλοι βυθίζονται μέσα
στὴ ἁμαρτιαν ἀπὸ προτῆτερα καὶ προτοῦ νὰ τὴν κά-
νουνε· κι' ὄχι μόνο μιὰ φορά καὶ τὴ στιγμὴ πού τὴν
κάνουνε· ἀλλὰ πολλὲς φορές· καὶ κάθε ὥρα καὶ τὴν πᾶσα
στιγμὴ, ἀφοῦ ἔχουνε μέσα στὴν ψυχὴ τους ριζωμένη
τὴν πρόθεση νὰ τὴν κάνουνε;

Πόσοι λόγου χάριν δὲν περιμένουνε νὰ περάσουνε
οἱ σεπτὲς καὶ ἅγιες ἡμέρες, πού ἡ Ἐκκλησία μας μᾶς
θυμίζει τὸν ἐπώδυνο θάνατο πού καταδέχθηκε γιὰ μᾶς
ἐπάνω στὸ σταυρὸν ὁ Σωτήρας μας, γιὰ νὰ τρέξουν
ὑστερα πίσω ἀπὸ τὶς ἐπιθυμίες καὶ πίσω ἀπὸ τὶς παρα-
νομίες, πού ἔχουνε προμελετημένες; Τάχα δὲν ὑπάρχει
κανεὶς πού, ὅπως ὁ Ἡσαῦ, νὰ λέη κι' αὐτός, κι' ἂν δὲν
τὸ λέη μὲ τὸ στόμα του νὰ τὸ μελετᾷ μὲ τὴν καρδιά
του, «ἄς ἔλθῃ ὁ καιρὸς τοῦ πένθους γιὰ τὸν πατέρα μου,
καὶ τότε νὰ σκοτώσω τὸν ἀδελφὸ μου τὸν Ἰακώβ, ἄς
ἔλθῃ... (Γεν. κζ', 41).

Καὶ τὸ «ἄς ἔλθῃ», στὴν περίπτωσι αὐτὴ σημαίνει,
ἄς περάσῃ· νὰ μπορέσω πλέον νὰ πραγματοποιήσω κι'
ἐγὼ τὶς παράνομες ἐνεργειές μου· νὰ χορτάσω τὴν
ἀκόρεστη δίψα τῆς πλεονεξίας μου· ν' ἀρπάξω καὶ νὰ
ἐκβιάσω, μὲ τόκους καὶ μὲ ἐπιτόκια· Ναι, «ἄς ἔλθῃ»·
γιὰ νὰ ξαναγυρίσω στὴν προτητερινή μου τρυφή, καὶ
στὶς σπατάλες μου, καὶ στὴν κραιπάλη μου, καὶ στὰ
μεθύσια μου. Ἄς ἔλθῃ ἡ στιγμὴ τοῦ πένθους· γιὰ νὰ
ξαναύρω τὸν ἑαυτό μου, νὰ ξανακαινουργιώσω τὶς συν-
τροφίες μου· καὶ γιὰ νὰ ξανακυλισθῶ πάλι μέσα στὶς
λάσπες τῆς ἀπόλαυσης καὶ τῶν σαρικῶν μου ἐπιθυ-
μιῶν.

Ἐέρεις, Χριστιανέ μου, πὼς κι' ἐσύ, ἔστω κι' ἂν
δὲν τὸ προφέρῃς μὲ τὰ χεῖλη σου, μελετᾷς ὅμως
μὲ τὴν ἐσωτερικὴ σου διάθεσι κάτι παρόμοιο; Ἄς
περάσουνε, λογαριάζεις, οἱ ἡμέρες αὐτές, πού εἶναι

ἀφιερωμένες στή μνήμη γιά τὸ ἔγκλημα τῶν Ἑβραίων πρὸς τὸ Χριστό, τὸν Κύριό μας, τὸ Δημιουργό μας, καὶ τὸν Πατέρα μας... καὶ τὸν ζανασταυρώνω κι' ἐγώ... ἄς περάσουνε ὅμως πρῶτα! « Ἄς ἔλθῃ ἡ στερνὴ ὥρα τοῦ πατέρα μου καὶ τὸν σκοτώνω... »· κι' ὄχι μόνο τὸν ἀδελφό μου τὸν Ἰακώβ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν πατέρα μου, τὸν Ἰσαάκ. « Ἐπάνω στήν πλάτη μου ἐστίζανε οἱ ἁμαρτωλοί· κι' ἐμεγάλωναν τίς ἀνομίες των » (Ψαλμ. ρκγ', 3) τοῦτέστιν « ἐπέμεναν στὸ νὰ με πολεμοῦνε καὶ στὸ νὰ πληθαίνουνε τίς ἁμαρτίες », ὅπως τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοδώρητος.

Τίς πληθαίνουνε, μὲ τὸ νὰ μένουνε ἀμετανόητοι, ἀφοῦ τίς ἔκαναν· μὰ καὶ μὲ τὴν πανάθλια τους πρόθεση, προτοῦ ἀκόμη νὰ τίς ἐκτελέσουνε.

Πρέπει ν' ἀποφεύγωμε τοὺς διώκτές μας.

Ἡ μητέρα του ἡ Ρεβέκκα ἔστειλε τὸ παιδί της τὸν Ἰακώβ στή Μεσοποταμία στὸ σπίτι τοῦ ἀδελφοῦ της Λάβαν, γιά νὰ τὸν προφυλάξῃ ἀπὸ τὸ μῖσος κι' ἀπὸ τὴν ἐχθροπάθεια τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡσαῦ· καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ λίγο καιρό, ὥσότου νὰ τοῦ περάσῃ ὁ θυμός, πού ἔβραζε μέσα στήν καρδιά του « Ὡσότου νὰ σβύσῃ ἡ ὀργή του καὶ ἡ ἀγανάκτησή του· κι' ἀποξεχάσῃ αὐτὸ πού τοῦκανε » (Γεν. κζ', 43. 45).

Ἄραγε ὅμως θ' ἀπολησμονήσῃ ὁ Ἡσαῦ, σὲ λίγο καιρό, τίς ἀδικίες πού τοῦκανε; Γιατί ὄχι; Ὁ καιρὸς καὶ τὸ πέρασμά του καταπραῖνει τὰ πάθη· ἐξασθενίζει τοὺς θυμούς· ἀποκοιμίζει τὴν ὀργή· σβύνει τὰ χνάρια τῆς θύμησης ἢ τ' ἀφήνει ἐξασθενησμένα κι' ἄτονα· καὶ κάνει συγκαταβατικὴ κι' εὐκολοπλησίαστη τὴν ψυχὴ τοῦ ἀδικημένου. Γι' αὐτὸ ἦτανε φρονιμώτατη κι' ἀξιόμιμητη πράξη ἡ πρόνοια αὐτῆ τῆς Ρεβέκκας· γιὰτὶ εἶναι θεμελιωμένη ἐπάνω στὸ φυσικὸ καὶ στὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅταν εἶναι κανεὶς καταπικραμένος καὶ βλέπει

μπροστά προκλητικό και ίταμό αυτόν που πιστεύει για φταίκτη, έρεθίζεται περισσότερο· κι' έξαγριώνεται πιο πολύ. Ένῳ ἡ ὑποχωρητικότητα και ἡ συστολή κάνει νά μαλακῶνῃ και νά περνᾷ σιγά σιγά ἡ ἀγανάκτηση· και νά συγχωρῆ στο τέλος.

Και, ὅπως λέει ὁ Ὁριγένης, ἡ ὑποχωρητικότητα και ἡ ἀπομάκρυνση αὐτῆ τοῦ Ἰακώβ ἀπό τὴν ἐχθροπάθεια τοῦ Ἡσαῦ μᾶς νοθετεῖ και κάτι ἄλλο· πῶς πρέπει δηλαδή ὁ κάθε Χριστιανὸς ν' ἀποτραβιέται στὶς ὥρες τοῦ κατατρεγμοῦ, και ν' ἀποφεύγῃ — ὅπως τὸ μπορεῖ — τὴν ἐπιβουλή τῶν διωκτῶν του· ἔστω κι' ἂν ἔχη τελείως ἡσυχὴ τὴ συνείδησή του· κι' ἄς εἶναι μακάρι ἅγιος και καταξιώθηκε κι' αὐτὸς νά βλέπῃ ὀπτασίες ἀγγελικῆς κι' ἀποκαλύψεις τοῦ Κυρίου, ὅπως ὁ Ἰακώβ.

Και τὴ διδασκαλία αὐτὴ τὴν ἐπιβεβαιώνει κι' ὁ θεὸς Κύριλλος τῆς Ἀλεξανδρείας, προσθέτοντας πῶς αὐτὴ εἶναι ἡ παραγγελία και ἡ ἐντολή τῆς νέας Ρεβέκκας, δηλαδή τῆς Ἐκκλησίας, θεμελιωμένη ἐπάνω στο πρόσταγμα τοῦ Κυρίου μας και τοῦ Σωτῆρος μας (Ματθ. ι', 23).

«Ὅταν ἐκινδύνευαν και καταδιώκονταν οἱ νέοι πιστοί, ἡ Ἐκκλησία, πού σύμβολό της και ὑποτύπωμά της εἶναι ἡ Ρεβέκκα, τοὺς συνεβούλευε φρόνιμα, ν' ἀποφεύγουνε τὴν ὀργὴ τῶν διωκτῶν τους. Κι' αὐτό, τὸ παραδέχεται και ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς («ὁ Νυμφίος») τῆς Ρεβέκκας, πού παραγγέλλει· «ὅταν σᾶς διώχνουνε ἀπὸ μιὰ πολιτεία, νά πηγαίνετε σ' ἄλλη» (Ματθ. ι', 23).

Και τὴν ὠφέλεια ἀπὸ τὴ φυγὴν αὐτὴ βεβαιώνει κι' ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς ὁ Θεολόγος, πού λέει κάπου· «οἱ Χριστιανοὶ πρέπει ν' ἀποβλέπουνε ὄχι μόνάχα στὸν ἑαυτό τους, ὅσο νᾶναι καρτερικοὶ και ἀνδρεῖοι, ἀλλὰ νά στοχάζωνται και τοὺς διωκτές των». Γιατί, μὲ τὸν τρόπον αὐτό, ὠφελοῦνται πραγματικὰ και οἱ δύο· κι' αὐτὸς πού καταδιώκεται, γιατί γλυτώνει ἀπὸ

τὸ διώκτη του· μὰ κι' ὁ διώκτης του, γιατί ἀποφεύγει, ἔτσι, ἀπὸ τὸ κακὸ, πὺ ἐμελετοῦσε νὰ κάνη.

**Ἡ φρόνιμη καὶ συνετὴ γυναίκα
ὄλα τὰ προβλέπει καὶ τὰ οἰκονομεῖ.**

Κυττάξετε τὴ φρόνηση τῆς γυναίκας.

Ἡ Ρεβέκκα, σὰν μάννα φιλόστοργη πὺ ἦτανε, θέλησε ν' ἀπομακρύνη τὸ παιδί της τὸν Ἰακώβ ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ νὰ τὸν στείλῃ στὴ Μεσοποταμία. Καὶ τοῦτο, γιὰ νὰ τὸν προφυλάξῃ, ἀπὸ τὸ μῖσος κι' ἀπὸ τὴν ἔχθροτητα τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡσαῦ, πὺ φοβέριζε πὺς θὰ τὸν σκοτώσῃ.

— «Τὸ ξέρεις, πὺς ὁ Ἡσαῦ φοβερίζει, ὅτι θὰ σὲ σκοτώσῃ» (Γεν. κζ', 42). Καὶ τὸ φόβο της αὐτὸν δὲν τὸν κρύβει καθόλου· «Φοβοῦμαι, πὺς θ' ἀλληλοσκοτωθῆτε καμιὰν ἡμέρα· καὶ θὰ σᾶς χάσω καὶ τοὺς δυὸ» (Γεν. κζ', 48). Τὴν ὑπόψια της ὅμως καὶ τὸ φόβο της αὐτὸν, τ' ἀποσιώπησε καὶ τ' ἀπόκρυψεν ἀπὸ τὸν ἀνδρα της τὸ γέρο Ἰσαάκ. Καὶ γιὰ δικαιολογία τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ παιδιοῦ τους στὴ Μεσοποταμία τοῦ ἀνάφερε μιὰν ἄλλη· πὺ ἦτανε βέβαια ὄλας διόλου διαφορετικὴ· μὰ πολὺ συνταιριασμένη καὶ εὐλογία καὶ πρεπούμενη. Γιὰ νὰ παντρευθῆ δηλαδὴ μὲ κάποια κόρη ἀπὸ τὴ γενηά της.

Καὶ ρωτᾶ κανεῖς· τάχα δὲν μπορούσανε νὰ στείλουνε γιὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸ κάποιο ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τοῦ Ἰσαάκ, καὶ νὰ φέρῃ αὐτὸς ἀπὸ κεῖ, γιὰ γυναίκα τοῦ Ἰακώβ, μιὰν ἀπὸ τίς κόρες τοῦ Λάβαν, ἢ τὴν Ραχὴλ ἢ τὴν Λεῖαν· ὅπως εἶχε γίνει καὶ γιὰ τὸν Ἰσαάκ, πὺ ἐστάλθηκε κάποιος κι' ἔφερε αὐτὴν τὴν ἴδια τὴ Ρεβέκκα; Βέβαια ἦτανε. Μὰ στὴν περίστασιν αὐτὴν, ἦτανε ἀνάγκη νὰ δοθῆ τόπος στὴν ὀργή, καὶ νὰ ξεμακρύνῃ γιὰ λίγο καιρὸν ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τὸ πατρικὸ του σπίτι, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του. Αὐτὸ ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτανε σωστό, οὔτε καὶ συνέ-

φερε νά τὸ μάθη ὁ πατέρας τους, ὁ γέρο Ἰσαάκ. Γιατὶ ἂν τὸ μάθαινε, ἦτανε ἐνδεχόμενο ἢ πικρὴ αὐτὴ εἶδηση, νὰ τοῦ συντομέψῃ τοῦ γέροντα τὸ τέλος τῆς ζωῆς του.

Ἡ φρόνηση λοιπὸν τῆς μητέρας εἶχε δυὸ σκοπούς· πού καὶ οἱ δυὸ τους ἦτανε ὠφελιμώτατοι. Αὐτὴ ὅμως μονάχα τὸν ἕνα φανέρωσε στὸ γέρο—ἄνδρα της, καὶ τοῦκρυψε τὸν ἄλλο. Κι' ἄς ἦτανε, γιὰ τὴν περίστασιν αὐτήν, ἐκεῖνος ὁ κυριώτερος. Καὶ τῶκαμεν αὐτό, γιὰ νὰ μὴν τὸν λυπήσῃ. Ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἤξερε, πὼς ὄχι μόνον δὲν θὰ ὠφελούσε σὲ τίποτε, ἀλλὰ κι' ὅτι θὰ μπορούσε νὰ φέρῃ πολὺ μεγάλη ζημιὰ, καὶ νὰ τοῦ κόψῃ, ἀπὸ τῆ μεγάλης λύπῃ πού θὰ τοῦφερνε, τὴ ζωὴ του.

Πόσα τέτοια περιστατικὰ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ τὰ οἰκονομήσουνε φρόνιμα καὶ οἱ σημερινὲς γυναῖκες μέσα στὶς οἰκογένειές τους; Κι' ἔτσι, ὄχι μονάχα θ' ἀποφευγόντανε πολλὲς συμφορές· μὰ καὶ ἡ ὠφέλεια στὶς διάφορες φαμίλλιες θάτανε πάρα πολὺ μεγάλη. Μὰ γιὰ νὰ γίνῃ αὐτό, πρέπει νάχουνε κι' αὐτὲς τὴν ἐξυπνάδα καὶ τὴ σύνεση πού εἶχεν ἡ παλαιὰ ἐκείνη Ρεβέκκα!

Μετφρ. ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

Ὁ «Ἐφημέριος» εἶναι πρόθυμος νὰ δίδῃ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήσεις ἐπὶ ἀποριῶν, ἀναφερομένων εἰς ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσηιν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ Ἐφημερίου (ποιμαντικόν, λειτουργικόν κλπ.). Ἐπομένως οἱ εὐλαβέστατοι Ἐφημέριοι δύνανται νὰ ἀπευθύνουν πρὸς τὸν «Ἐφημέριον» ἐρωτήματα ἐπὶ τοιούτων ἀποριῶν. Αἱ ἀπαντήσεις εἰς αὐτοὺς θὰ δίδωνται εἰς τὴν σελίδα τῆς ἀλληλογραφίας, εἴτε εἰς ἄλλην εἰδικὴν σελίδα.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ δύο ἐπετείων

**Ἡ ΜΕΓΑΛΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΠΟΥ ΕΔΩΞΑΝ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ.
ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΦΥΛΗΣ**

Μαρτύρων καὶ ἡρώων αἷμα

Δύο ἡμερομηνίες τοῦ τελευταίου δεκαπενθημέρου τοῦ μηνός πού ἔληξε μᾶς κρατοῦν σὲ μιὰ ψυχικὴ ἀνάτασι ἀσφαλῶς. Δύο ἡμερομηνίες πού ἡ ψυχὴ μας ἢ χριστιανικὴ ἀγκαλιάζεται μὲ τὴν ἐθνικὴ μας ψυχὴ. Ἡ εἰκοστὴ ἕκτη καὶ ἡ εἰκοστὴ ὀγδὴ Ὀκτωβρίου. Καὶ στὸν ἐναγκαλισμὸ αὐτὸ ἀναπηδᾷ ἡ ἀκλόνητη καὶ ἡ αἰωνία πίστις τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν θρησκεία ὄχι ἀπλῶς ὡς ἀφηρημένες ἰδέες ἀλλ' ὡς συνειδήσεις βαθειὰ ριζωμένες καὶ ὡς ἐκδηλώσεις πού προκαλοῦν τὴν συγκίνησι καὶ τὸ ἱερὸ ρίγος. Μπροστὰ στὰ κάστρα τῆς πολιορκημένης Θεσσαλονίκης χιονάτος καβαλάρης ὁ ἅγιος τῆς μακεδονικῆς πρωτευούσης ἀπλωσε τὴν εὐλογία του στὰ ἀπελευθερωτικὰ στρατεύματα καὶ μὲ τὸν καλπασμὸ τοῦ ἀλόγου του ἐγκρέμισαν τὰ τεῖχη καὶ νικητὴς ἐμπῆκε στὴν ἀλύτρωτη ὡς πρὸ ὀλίγων ὥρων ἑλληνικὴ πόλι τὴν ἱστορικὴ ἐκείνη νύχτα. Συνέπιπτε ἡ νύχτα ἐκείνη, μὲ τὴν νύχτα τῆς ἑορτῆς τοῦ μυροβλήτου ἁγίου καὶ ὁ στρατὸς μεθυσμένος ἀπὸ συγκίνησι καὶ ἐνθουσιασμὸ διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴ συμπαράτασι τοῦ ἁγίου μαζί μὲ τοὺς ἀλλαλαγμοὺς τῆς χαρᾶς του ἀνέπεμπε ὕμνους εὐχαριστηρίους πρὸς τὸν ὅσιο Δημήτριον. Ἡ δύναμις τῆς χριστιανικῆς θρησκείας σύμμαχος τῆς ἑλληνικῆς δυνάμεως τοῦ Στρατοῦ τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀποτελοῦσε τὴν πρωτοπορεία εἰς τὴν θριαμβευτικὴ εἴσοδο στὴν ἐλεύθερη πόλι τῶν ἑλλήνων στρατιωτῶν. Ἐβλεπε μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ὁ λαὸς τῆς Θεσσαλονίκης τὴν σκιά τοῦ πρωτοπόρου ἁγίου ἀπελευθερωτοῦ καὶ τὸ ὡσαννά του ὑψώνετο ἐνωμένο σ' ἓνα παλμό, πού δημιουργοῦσε τὴν πιὸ ἐπιβλητικὴ χριστιανικὴ καὶ ἑλληνικὴ ἀτμόσφαιρα. Αὐτὴ ἡ συγκίνησις δὲν στάθηκε παροδικὴ στὴν ψυχὴ τῶν ἀπελευθερουμένων. Ἐγινε ἱστορία, σταθμὸς καὶ διπλῆ ἀκλόνητη συνείδησις. Ἦταν ἡ δικαίωσις μᾶς πίστεως, πού κρατοῦσε πάντοτε, πρὸς τὴν δύναμι τῆς θρησκείας καὶ τοῦ μεγαλομάρτυρος μυροβλήτου ἁγίου τῆς Θεσσαλονίκης γιὰ τὴν μεγάλη ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας, πού θὰ ἀνέτελλεν κάποτε. Καὶ παρέμεινε ἀσβεστη ἡ πίστις αὐτὴ καὶ στὸ πέρασμα τῶν χρόνων περνᾷ φευγαλέα ἔστω, ἀπὸ τὴν σκέψι καὶ τὰ μάτια ἢ ὀπτασία τοῦ χιονάτου καβαλάρη ἁγίου ὀδηγοῦντος πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσι καὶ τὴν χαράν. Ἡ νύχτα

τῆς 26 Οκτωβρίου, παραμένει ὡς ἡ νύχτα τοῦ θριάμβου τῆς πίστεως πρὸς τὴν χριστιανικὴ θρησκεία καὶ τῆς δυνάμεως τῆς συμπαραστάσεώς της εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν ὄπλων διὰ τὴν δικαιοτέραν καὶ εὐγενεστέραν ἑλληνικὴν ὑπόθεσιν, τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐλευθερίας. Οἱ καμπάνες ποῦ χτυποῦν χαρμόσυνα γιὰ τὸν ἑορτασμό τῆς ἡμέρας τῆς Θεσσαλονίκης, ποῦ εἶναι ἡμέρα ἀναστάσεως καὶ γιὰ ὁλόκληρη τὴν ἑλληνικὴ φυλὴ, συνεγείρουν τὴν ψυχὴ καὶ τὴν ὑψώνουν καὶ πρὸς τὶς δύο ἰδέες: τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐλευθερίας πατρίδος.

*

Ἡ εἰκοστὴ ὀγδόη Ὀκτωβρίου. Ἡ δευτέρη ἱστορικὴ ἡμερομηνία. Οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου μεγαλυνθησόμεθα.

Ἔτσι ξεκίνησε τὸ πρῶτὸ ἐκεῖνο ὁλόκληρος ὁ ἑλληνικὸς λαὸς στὸ ἄκουσμα τοῦ ὀρυμαγδοῦ ποῦ ἀπλώθηκε ἐπάνω στοὺς εἰρηνικοὺς ἑλληνικοὺς οὐρανοὺς γιὰ νὰ δώσῃ τὸ παρὸν ἢ βία καὶ ἢ ἀδικαιολόγητη ἐπίθεσις ἐνὸς ἐπιδρομέως. Δὲν ἐπτοήθη καὶ δὲν ἐλιποψύχησε ὁ λαὸς ὁ ἑλληνικὸς. Ὑψώθηκε μιὰ κραυγὴ δικαίας ὀργῆς καὶ μαζί της ὑψώθηκε ἡ δύναμις τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ, γιὰ τὴν ταπείνωσι καὶ κατατρόπωσι τοῦ ἐχθροῦ. Στὴν σκέψι ὅλων τὸ πρῶτὸ ἐκεῖνο ἐπρόβαλε ζωντανὴ ἢ μορφή τῆς Πανάχραντης Παρθένου μητέρας τοῦ Θεοῦ. Ὑπέρμαχος Στρατηγὸς σὲ ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ τὶς ἀγωνίες τοῦ ἔθνους ἢ Παναγία ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Βυζαντινῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἔσπευδε ὑπέρμαχος καὶ συμπαραστάτις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν. Εἶχε δοκιμάσει βεβήλωσι καὶ ἀσέβεια τῶν ἐπιδρομέων ὅταν πρὸ ὀλίγων μηνῶν ἢ ἱερὴ ναῦς τῶν ἐλλήνων—τὸ πολεμικὸν «Ἑλλη»—ποῦ κατέπλεε στὸ λιμάνι ἐνὸς Κυκλαδικοῦ νησιοῦ γιὰ νὰ παραστῆ τιμητικὰ στὴν λιτανεία τῆς Μεγαλόχαρης, ποῦ ἐώρταζε, ὑπέστη ἀνανδρὴ καὶ ἀνευλαβῆ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ, ποῦ δὲν ἦταν ὁ κεκρυγμένος ἐχθρὸς ἀκόμη. Δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ λησμονηθῆ ἢ ἀσέβεια αὐτὴ. Καὶ τὴν ἔφερε στὴν μνήμη του τὸ πρῶτὸ ἐκεῖνο τῆς 28 Ὀκτωβρίου ὁ ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ἐδοκίμασε τὴν πνοὴ τῆς Παναγίας ὡς συμμάχου καὶ συμπαραστάτιδος του. Ἡ χριστιανικὴ πίστις του ἔγινε τὸ καλῦτερο ὄπλο του. Καὶ τὴν ἀντέταξε ἡρωϊκὰ μαζί με τὴν πίστιν του γιὰ τὰ δίκαια τῆς φυλῆς του. Ἐθαυματούργησε ὁ ἐναγκαλισμὸς τῆς διπλῆς αὐτῆς πίστεως. Ὁ ψυχικὸς καὶ σωματικὸς συναγερμὸς ἐκεῖ στὰ κακοτράχαλα βουνὰ τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἐξεδηλώθη ὡς ἔκρηξις ἠφαιστείου. Τιτᾶνες πολεμιστὲς οἱ ἄνδρες. Ἡρωῖδες ἀμαζόνες οἱ γυναῖκες. Κουβαλοῦσαν πολεμοφόδια καὶ τρόφιμα οἱ τελευταῖες. Καὶ μαζί ἄντρες καὶ γυναῖκες ἀντιμετωπίζοντας τὸν ἀντίπαλο με τὴν ψυχὴ τὴν χαλυβδωμένη ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὴ

παράδοσι τῆς φυλῆς καὶ μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἐκινουῦντο ὅλοι ἄφοβα κάτω ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα πού ἦταν δημιουργημένη ἀπὸ τὶς σελίδες τῆς ἱστορίας τῆς πολυπάθης βορειοηπειρωτικῆς περιοχῆς. Πόσοι ἀγῶνες καὶ πόσο αἶμα γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς περιοχῆς αὐτῆς! Καὶ πόση ἥρωϊκὴ καὶ φωτεινὴ δράσις τῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησίας. Προπύργια τῆς ἐκκλησίας καὶ βωμοὶ θυσιῶν λειτουργῶν τῆς ἡ Κορυτσᾶ, τὸ Ἄργυρόκαστρον, ἡ Χειμάρρα, οἱ ἅγιοι Σαράντα, τὸ Μπεράτι. Ἱστορικὲς σελίδες γραμμένες μὲ τὸ αἶμα ἀρχιερέων καὶ ἄλλων ἥρωϊκῶν κληρικῶν. Πρωτοπορεία σ' ἓνα γιγάντιο ἀγῶνα ἢ φάλαγξ τῶν λειτουργῶν τῆς ἐκκλησίας. Σ' αὐτὴ τῆ δημιουργημένη ἀπὸ τόσο φωτεινὲς σελίδες τῆς ἱστορίας ἀτμόσφαιρα ὁ ἀγῶνας πού ἀρχισε τὴν 28 Ὀκτωβρίου προσέλαβε τὴν μορφή ἑνὸς ἱεροῦ ἀγῶνος. Προήλανε ὁ στρατὸς ἐπάνω στὰ αἵματοποτισμένα ἅγια χώματα. Πολεμοῦσε ὁ ἠρωϊσμὸς ἐμψυχούμενος διαρκῶς ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ πίστι. Τὸ δράμα τῆς Παναγίας περνοῦσε ἀπὸ τὰ μάτια τῶν πολεμιστῶν καὶ στὰ φαραγγία ἀντηχοῦσε ὁ εὐχαριστήριος ὕμνος.

Τῆ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια. Ἐφρύαξε ἡ λύσσα τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀπλώθηκε κατόπιν ἡ σιγὴ τοῦ θανάτου. Ἡ ἑλληνικὴ νίκη ἔπερνε φτερά καὶ διεσαλπίζετο. Σὲ κάθε γωνία ἑλληνικῆς γῆς οἱ καμπάνες χτυποῦσαν χαρμόσυνα τὴν ἀνάστασι ἑνὸς τμήματος ἑλληνικοῦ ὑποδουλωμένου τόσα χρόνια.

*

Οἱ δύο αὐτὲς ἡμερομηνίαι τῶν τελευταίων ἡμερῶν τοῦ Ὀκτωβρίου θὰ παραμένουν ἀλησιάζοντες στὴν ἱστορία, στὴν μνήμη καὶ στὴν ψυχὴ τὴν ἑλληνικὴν. Θρίαμβος τῆς πίστεως τῆς χριστιανικῆς καὶ θρίαμβος τῆς ἥρωϊκῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς. Τὶς φέρνουμε πίσω στὴ μνήμη μας ὡς ἓνα νοερὸ μνημόσυνο πρὸς ἐκείνους πού ἔπασαν γιὰ τὴν διπλῆ αὐτὴ ἰδέα τοῦ ἀγῶνος καὶ ὡς ἀνάγκη μιᾶς καινούργιας ψυχικῆς ἀνατάσεώς μας πρὸς τοὺς δρόμους τῆς φυλῆς μὲ πρωτοπορεία πάντοτε τῆ θρησκεία καὶ τὶς μεγάλες αὐτῆς μορφές.

ΒΑΣ. ΗΛΙΑΔΗΣ

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχ. ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειώσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΕΥΕΡΓΕΤΙΝΟ» Ἡ «ΣΥΝΑΓΩΓΗ ΗΘΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ»

Πῶς ἐδαμάσθηκε μιὰ ἄγρια ὕαινα.

Διηγούνται γιὰ τὸν Ἰωάννη, τὸν μαθητὴ τοῦ Ἀββᾶ Παύλου, πῶς εἶχε μεγάλην ὑπακοή. Στὴν περιοχὴ λοιπὸν τοῦ ἀσκηταριοῦ τους ὑπῆρχεν ἓνα νεκροταφεῖο, πού τὸ περιτριγύριζε πάντα κάποια ὕαινα. Ὁ Γέροντας λοιπὸν, περνώντας κάποτε ἀπὸ ἐκεῖ, εἶδε πῶς ὁ τόπος ἦταν γεμάτος ἀπὸ βορβούς. Εἶπε λοιπὸν στὸν ὑποτακτικό του τὸν Ἰωάννη, νὰ πάη νὰ μαζέψῃ μερικοὺς καὶ νὰ τοὺς φέρῃ.

Κι' ἐκεῖνος τὸν ἀρώτησεν. — Ἄν τυχὸν παρουσιασθῇ, Γέροντά μου, ἡ ὕαινα, τί νὰ κάμω; Κι' ἐκεῖνος ἀστεειυόμενος καὶ χαριτολογώντας τοῦ εἶπε. — Ἐ!, ἂν φανῇ κι' ἂν ἔλθῃ καταπάνω σου, δέσε τὴν, καὶ φέρε μού τήνα.

Ἐπῆγε λοιπὸν ὁ ἀδελφὸς ἐκεῖ· καὶ μόλις ἄρχισε νὰ βραδυάζῃ, ἐφανερώθηκεν ἡ ὕαινα· καὶ μόλις τὸν εἶδεν, ἐχύθηκε καταπάνω του. Κι' αὐτός, ὅπως τὸν εἶχε ὀρμηνέψει ὁ Γέροντάς του, ὥρμησε καταπάνω τῆς, κι' ἐκεῖνη τότες ἐφοβήθηκε καὶ τῶβαλε στὰ πόδια. Τὴν ἐκνηγοῦσε λοιπὸν ἐκεῖνος κι' ἔλεγε. — Ποῦ θὰ μοῦ πᾶς; Δὲν θὰ μοῦ ξεφύγῃς. Μόνον, ὅπως μοῦπεν ὁ Γέροντάς μου, θὰ σὲ πιάσω καὶ θὰ σὲ δέσω. Καὶ πραγματικά, ὕστερα ἀπὸ κάμποσο κυνηγητό, τὴν ἔπιασε καὶ τὴν ἔδεσε μ' ἓνα λυτάρι πού βαστοῦσε.

Ὁ Γέροντας λοιπὸν πού τὸν περίμενε κι' ἔβλεπε πῶς ἀργοῦσε, ἐστενοχωριόντανε. Καὶ σὲ λίγο, τὸν βλέπει ν'ἀρχεται καὶ νὰ σέρνῃ μαζί του δεμένη καὶ τὴν ὕαινα. Κι' ὅταν τὸ εἶδε αὐτὸ ἀπόρησε καὶ θαύμασε. Κι' ἐπειδὴ φοβήθηκε, μήπως περιφανευθῇ καὶ τὸ πάρη ἐπάνω του, τὸν ἐκτύπησε στὸν ὄμὸ του καὶ τοῦ εἶπε·

— Φαίνεται, πῶς θὰ παραλόγιασες· γιὰτι ἀλλοιώτικα δὲν θὰ μοῦ κουβαλοῦσες ἐδῶ αὐτὸ τὸ βρωμόσκυλο. Καὶ τὴν ἔλυσεν ἀμέσως τὴν ὕαινα καὶ τὴν ἄφησε νὰ φύγῃ.

Πῶς κατανικήθηκε ἡ κατεβασία ἐνὸς πλημμυρισμένου ποταμοῦ.

Ὁ μακάριος Σέριδος, πού εἶχε θεμελιώσει τὸ Κοινόβιο στὴ Θαναθά, εἶχε στενωτάτη φιλία μὲ τὸν Αἰγύπτιο, πού ἔμενε στὴν Ἀσκάλωνα, καὶ εἶχε κάποιον ὑποταχτικό.

Ἐχρειάσθηκε λοιπὸν ὁ Γέροντας αὐτὸς μερικὰ βιβλία, ἔστειλε μὲ τὸν ὑποτακτικὸ τοῦ γράμμα στὸν Ἀββᾶ Σέριδο καὶ τοῦ τὰ ἐζήτησε. Καὶ ἦταν τότε χειμῶνας. Καὶ μόλις ἔφθασεν ὁ ὑποτακτικός του στὸ Κοινόβιο ἔπιασε χονδρὴ βροχὴ κι' ἐγίνηκε τέτοια νεροποντὴ, ποὺ ὁ ποταμὸς Θύαθος ἐφούσκωσε κι' ἐπλημμύρισε.

Ἔδωκε λοιπὸν τὸ γράμμα καὶ τοῦ ἐζήτησε καὶ τὰ βιβλία, γιατί ἐβιαζότανε νὰ φύγη. Κι' ὁ Ἀββᾶς τότε τοῦ εἶπε. —Μὰ δὲν βλέπεις, εὐλογημένο, τί κακὸ γίνεται καὶ τί βροχὴ κάνει; ποὺ θὰ πᾶς λοιπὸν μὲ τέτοιο καιρὸ; Κι' ἐκεῖνος τ' ἀποκρίθηκεν — Ἐγώ, Ἀββᾶ μου, τέτοια διαταγὴ ἔχω ἀπὸ τὸ Γέροντά μου, καὶ πρέπει νὰ τὴν ἐκτελέσω. Κι' ἐπειδὴ ἐπέμενε καὶ τὸν ἐνοχλοῦσε τοῦ τᾶδωκε· κι' ἐκεῖνος τὰ πῆρε κι' ἔφυγε.

Ἄλλοι μὲν εἶπε σὲ κάποιους ἀνθρώπους τοῦ —Πάρετέ τον ἀπὸ πίσω καὶ νὰ ἰδῆτε τί θὰ κάνη μὲ τὸν ποταμὸ. Τὸν παρακολουθήσανε λοιπὸν κι' ἄλλοι καὶ μαζί κι' ἐγὼ κι' ὁ Ἀββᾶς Δωρόθεος· καὶ τὸν εἶδαμε, πὼς μόλις ἔφθασε στὸ ποτάμι ἐγδύθηκε καὶ πῆρε τὰ βιβλία καὶ τὰ τύλιξε μὲ τὰ ροῦχά του καὶ τᾶκαμε σὰν δέμα· κι' ἀφοῦ τὸ στερέωσε στὸ κεφάλι του, ἔπεσε στὸ ποτάμι, ἀφοῦ ἐγύ-

ρισε καὶ μᾶς εἶπε — Παρακαλεῖτε, ἀδελφοί μου, τὸ Θεὸ νὰ μὲ βοηθήσῃ.

Κι' ἐμεῖς ἐβλέπαμε τὸ ποτάμι, ποὺ εἶχε μεγάλῃ κατεβασίᾳ κι' ἀγριάδα κι' ἐτρέμαμε κι' ἐπιστεῦαμε πὼς θὰ κινδυνέψῃ. Αὐτὸς ὁμως ἀντιπάλασε γενναῖα μὲ τὸ ρέμμα καὶ μὲ τὴ μάνητα τοῦ νεροῦ· ποὺ ἀφοῦ τὸν ἔσυρε μακριὰ τὸν ἔβγαλε κάπου στὴν ἀντικρυνὴ μεριά. Κι' αὐτὸς ἐσηκώθηκε ἀμέσως ὀρθίος κι' ἀφοῦ ἔσκυψε, σὰν νᾶκανε μετάνοια, καὶ μᾶς χαιρέτησε, ἔφυγε τρεχᾶτος, γιὰ νὰ πάη στὸ Γέροντά του.

Δὲν πρέπει νὰ ἐπικρίνωμε ἀνεξέταστα τίς ἐνέργειες τῶν ἀνωτέρων μας.

Ὁ Ἐπίσκοπος Φουρτουνάτος, ποὺ ἦτανε πολυφημισμένος γιὰ τὴν εὐλάβειά του, ἐλευθέρωσε κάποτε ἕναν ἄνθρωπο ποὺ δαιμονιζότανε ἀπὸ τὴ δαιμονικὴ του αὐτὴ δυστυχία. Καὶ τί νομίζετε πὼς ἐσοφίσθηκε τὸ πονηρὸ καὶ ἀκάθαρτο πνεῦμα; Μόλις ἐβγήκεν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, ἐπῆρε σχῆμα καὶ μορφήν ἀνθρώπινη, κι' ἐπιδιάβαζεν ὅλη τὴν ὑπόλοιπην ἡμέρα μέσα στὴν πολιτεία, ὡσότου ἐβράδυνασε, ξεφωνίζοντας.

— Ἄλλοίμονό μου, τί ἔπαθα ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο Φουρτουνάτο! Ἐένος ἄνθρωπος εἶμαι καὶ εἶχα ἕνα φτωχικὸ σπιτάκι κι' ἔμενα· κι' αὐτὸς μ' ἔδωξε καὶ μὲ πέταξεν ἔξω. Καὶ τώρα δὲν ἔχω ποῦ νὰ στα-

Θῶ· καὶ δὲν βρίσκω μέρος νὰ γείρω λιγάκι καὶ νὰ ξεκουρασθῶ· γιατί ἐζήτησα παντοῦ στέκι μέσα στὴν πόλι, καὶ δὲν βρήκα πουθενά.
Ἄκουσε λοιπὸν τὶς φωνές του κάποιος Χριστιανός, ποῦ μὲ τὴ γυναικά του καὶ μὲ τὸ παιδάκι του καθόντανε στὸ παραγῶνι καὶ ἐξεστεινότανε, κι' ἐπρόβαλε νὰ ἰδῆ τί συμβαίνει καὶ τί τοῦκαμεν ὁ Δεσπότης. Κι' ἐπειδὴ τὸν λυπήθηκε, τοῦπε νὰ περάση μέσα καὶ τὸν ἔβαλε νὰ καθήση κι' αὐτὸς κοντὰ τους στὸ τζάκι.

Ὅταν λοιπὸν ἐstroγγυλοκάθησε καὶ συνωμιλοῦσανε μεταξύ τους, τὸ πονηρὸ πνεῦμα εὗρηκε καιρὸ κι' ἐτρύπωσε μέσα στὸ παιδί καὶ τῶρριξεν ἐπάνω στὴ φωτιά· κι' ἔτσι εὗρηκε τὸ ἄμοιρο σὲ λίγο κακὸ θάνατο.

Καὶ τότε μονάχα ὁ δυστυχισμένος Πατέρας ἐκατάλαβε, τί λογιῆς ἦτανε αὐτὸς ποῦ ἔδωξεν ὁ Δεσπότης καὶ ποῦ τὸν ἐπερισυμμάζεψεν αὐτός. Κι' ἀπὸ τὴ συμφορὰ του αὐτὴν ἐδιδάχθηκε, πὼς δὲν πρέπει νὰ νομίζη κανεὶς τὸν ἑαυτοῦ του καλύτερο καὶ πιὸ φιλάνθρωπο ἀπὸ τὸ Δεσπότην του.

Ἐπίδοσις ΑΝΘΙΜΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΤΗ

Συνεχιζομένης τῆς ἐκδόσεως τῶν Λειτουργικῶν
Βιβλίων τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας
ὑπὸ τῆς ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ,

κυκλοφοροῦν ἤδη :

- 1) ΤΟ ΤΡΙΩΔΙΟΝ
- 2) ΤΟ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΑΡΙΟΝ
- 3) Τὸ ΜΗΝΑΙΟΝ ΤΟΥ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ καὶ
- 4) Τὸ ΜΗΝΑΙΟΝ ΤΟΥ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ.

Ἐκδοσις καλλιτεχνικὴ καὶ πολυτελής,
δίχρωμος, ἐπὶ ἀρίστου χάρτου, εἰς μέγα
σχῆμα, χρυσοδερματόδετος.

Τιμῶνται :	Πεντηκοστάριον	Δρχ.	100
	Τριῶδιον	»	150
	Μηναῖον Σ / βρίου Ὀκτωβρίου »		80

Ἐκ τῶν ἑκτύπων :

ΜΗΝΑΙΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, ΜΕΓΑ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ
Μ. ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ, ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ

ΓΙΑ ΝΑ ΤΗ ΔΙΑΦΥΛΑΞΩΜΕ ΑΤΡΩΤΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΥΤΙΚΕΣ ΠΛΑΝΕΣ

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΖΩΗ

Ὁ ἅγιος Ἰγνατίος ὁ Θεοφόρος γράφει στήν πρὸς Μαγνησιεῖς ἐπιστολή του: «Σπουδάζετε οὖν βεβαιωθῆναι ἐν τοῖς δόγμασι τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Ἀποστόλων, ἵνα πάντα, ὅσα ποιεῖτε, κατευδωθῆ ἡ σαρκὶ καὶ πνεύματι, πίστει καὶ ἀγάπῃ, ἐν Υἱῶ καὶ Πατρὶ καὶ ἐν Πνεύματι, ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει».

Στὴν παρὰ πάνω σύστασι, περιέχεται μιὰ βασικὴ πραγματικότητα, ποὺ ἀφορᾷ τὴ σχέση δόγματος καὶ ζωῆς. Τὸ περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς πίστεως δὲν εἶναι ἀπλῶς ὅ,τι ἀποκτᾶμε καὶ κάνουμε δικό μας ὅταν ἔχουμε καθαρὴ καρδιά, ἀλλὰ μιὰ ἀντικειμενικὴ προϋπόθεσις, χωρὶς τὴν ὁποία εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀναγεννηθοῦμε καὶ νὰ ζήσουμε τὴν ἀληθινὴ ζωή. Ἡ Ἀποκάλυψις, ὅπως παρέχεται ἀπὸ τὴ Γραφή καὶ ὅπως διασαφηνίζεται καὶ διαπλουτεῖται ἀπὸ τὴν Παράδοσι, εἶναι ὁ κύριος παράγων, ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴ σωτηρία μας. Ἡ θέλησίς μας, ἀπὸ τὸ δικό μας μέρος, ἐναρμονιζόμενη μὲ τὴν Ἀποκάλυψι, κάνει τὴν Ἀποκάλυψι κυρία καὶ μορφοποιὸ τῆς ζωῆς μας, μιᾶς ζωῆς ἐνωμένης μὲ τὴ θεανδρική ζωὴ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ.

Ἡ ἀκριβολόγος, λοιπόν, προσήλωσις τῆς Ἐκκλησίας στὸ δόγμα δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ διανοητικὴ τάσις, ἀλλὰ τὸ ἐξέγγυο τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Πρὶν μιλήσουμε γενικὰ γιὰ τὸ δόγμα, εἶναι ἀρκετὰ χρήσιμο νὰ δοῦμε τὴ θέσι του στὸ πιὸ ὑψηλὸ καὶ παράλληλα στὸ πιὸ οὐσιαστικὸ συστατικὸ τῆς ἐν Χριστῶ ζωῆς. Ποιό εἶναι αὐτὸ τὸ συστατικὸ, ποὺ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ ἀποκαλέσῃ καρδιά τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας καὶ πρωτεύουσα πλευρὰ τῆς τροφοδοτήσεως αὐτῆς τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ἀλίθειαν τῆς Ἀποκαλύψεως; Εἶναι ἡ λατρεία. Πράγματι, ὅπως ἡ καρδιά στὸν σωματικὸ ὀργανισμό διανέμει στὸ αἷμα, ἔτσι κι ἡ λατρεία εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν χορηγὸς τῆς ἀληθείας στὸν ὀργανισμό τῆς Ἐκκλησίας.

Μὲ θαυμάσια εὐστοχία, ἕνας ἐτερόδοξος θεολόγος τῶν ἡμερῶν μας ποὺ κατάλαβε πολλὰ ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς Ὀρθοδοξίας κάνει αὐτὴ τὴ διαπίστωσι. Γράφει: «Στὴν α' καθολικὴ Ἐκκλησία, τὸ δόγμα δὲν εἶναι χωρισμένο ἀπὸ τὴ λειτουργία, ἀλλὰ διατυπώνεται θεμελιακὰ σὰν μιὰ λειτουργικὴ βεβαίωσις. Τὸ δόγμα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι μιὰ ὁμολογία πίστεως καὶ μιὰ δοξολογία. Πρόκειται γιὰ μιὰ δοξολογία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀνακύπτουν οἱ ὄντολο-

γικές βεβαιώσεις, που χαρακτηρίζουν την ελληνική θεολογία και που δέν πρέπει καθόλου νά τις ἐκλαμβάνουμε σάν μιὰ νίκη τῆς φιλοσοφίας πάνω στοῦ Εὐαγγέλιο. Οἱ διατυπώσεις, που πραγματοποιήσε ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία γύρω ἀπό τις δογματικές ἀλήθειες που ἀφοροῦν τὴν Ἁγία Τριάδα καὶ τὴν χριστολογία, ἀποτελοῦσαν ἕνα μέρος ἐνσωματωμένο στὴ λειτουργία καὶ ὅπωςδήποτε εἶναι βεβαιώσεις που ὁ ἄμεσος σκοπὸς τους ἦταν τὸ ὑμνητικὸ ἐγκώμιο κι' ἡ προσκύνησις. Ἀντίθετα πρὸς τὸν δυτικὸν χριστιανισμό, ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ποτὲ δέν σκέφθηκε νὰ ἀποκόψη τις δογματικές της βεβαιώσεις ἀπὸ τὴν λατρεία. Δέν τις μετεμόρφωσε ποτὲ σὲ ἀφηρημένες, θεωρητικὲς ἐννοιες ἀπομονωμένες ἀπὸ τὴν δοξολογικὴν κίνησι. Γι' αὐτὸ, τὰ συμβολικὰ γραπτὰ μνημεῖα τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, που ἀπεργάσθηκε ἡ προοπτικὴ καταπολεμήσεως τῆς Δύσεως, ὅπως λόγου χάρι, ἡ «Ὁρθόδοξος Ὁμολογία» τοῦ Πέτρου Μογίλα ἢ ἡ «Ὁμολογία» τοῦ Δοσιθέου, δέν ἔχουν τὸ ἴδιον αὐθεντικὸν βάρους μὲ τὰ δογματικὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας».

Γιὰ μᾶς, τὰ τέκνα τῆς Ὁρθοδοξίας, αὐτὴ ἡ διαπίστωσις, που ἔπρεπε νὰ βρεθῆ μιὰ μεγάλη διάνοια στὴ Δύσι, γιὰ νὰ τὴν κἀνῃ καὶ νὰ τὴν ἐξαγγείλῃ, εἶναι μιὰ κοινοτοπία, ἕνα ἀπὸ τὰ στοιχειώδη πράγματα, που τὰ ξέρουμε καλά, γιὰτὶ τὰ ζοῦμε. Τὸ μεγάλο σχολεῖο τοῦ καταρτισμοῦ καὶ τῆς στηρίξεώς μας στὴν πίστι εἶναι ὁ ναὸς. Καὶ τὰ μαθήματα που παίρνουμε καθημερινὰ κι' ἐντελῶς μὲ φυσικὸν κι' ἀβίαστο τρόπο, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἴδια ἡ λειτουργικὴ ζωὴ, στὴν ὁποία μετέχουμε σωματικὰ καὶ πνευματικὰ, μὲ ὅλες τις ὑλικὲς αἰσθήσεις μας καὶ μὲ ὅλη μας τὴν διάνοια καὶ τὴν καρδιά.

Καθὼς προσφυῶς παρατηρήθηκε πάλι ἀπὸ ἑτερόδοξο θεολόγο, στὶς ἐπιστολὰς τοῦ Παύλου, στοῦ πιὸ δηλαδὴ περιούσιου ὑπόμνημα που ἡ ζωὴ τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ἔκανε στοῦ Εὐαγγέλιου, «ἡ προσευχὴ καὶ τὸ δόγμα συμπλέκονται». Ἔτσι καὶ γενικώτερα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας ἡ δογματικὴ διδασκαλία εἶναι βαθύτατα λειτουργικοῦ χαρακτῆρος. Γιὰ τὴν ὀρθόδοξον ἀντίληψιν, οἱ δύο ἐννοιες τῆς λέξεως «δόξα» (πίστις—δοξολογία) εἶναι ἀξεχώριστες στὴν πράξι: Τὸ δόγμα ὑψώνεται ὄχι σάν ἕνα τόξο τῆς διάνοιας, ἀλλὰ σάν μιὰ ἀψις πνευματικῆς ἐξάρσεως, σάν δοξολογία.

Ὅταν θὰ ἔλθουμε στὴ διαπραγματεύσει τῆς ὑμνωδίας καὶ τῆς εἰκονογραφίας, δύο ἀπὸ τις οὐσιωδέστερες ἐκφάνσεις τῆς ὀρθοδόξου λειτουργικῆς ζωῆς, θὰ δεῖξουμε κάπως ἐπιιστατωμένα αὐτὴ τὴ συνύφανσι δόγματος καὶ λατρείας. Δέν θὰ ἦταν, ὅμως, ἄσκοπο, νὰ ὑπενθυμίσουμε ἀπὸ ἐδῶ ἕνα γιὰ τὴν καθεμιὰ παράδειγμα: τὴν ἐνσωμάτωσιν ἀποσπασμάτων ἀπὸ λόγους Πατέρων στὴν ὑμνωδίαν, ὅπως τὸ τροπᾶριον «Εὐφραίνεσθω τὰ οὐράνια...» ἕως τὸν Κύριλλον

Ἰαλεξανδρείας ἢ τὸ «Χριστὸς γεννᾶται» δοξάσετε...» ἀπὸ τὸν Ναζιανζηνὸ Γρηγόριο καὶ τὴν πολυμερῆ ἀπεικόνισι τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως, πού βρίσκειται σὲ νωπογραφίες.

Στὶς συνόδους, οἰκουμενικὲς καὶ μὴ, ὁ τόπος κι' ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι πάντα ὁ τόπος (ναοὶ) κι' ἡ ἀτμόσφαιρα (εἰδικὲς ἀκολουθίαι) τῆς λατρείας. Ἀκόμα κι' ὁ χρόνος τῶν τακτικῶν τοπικῶν συνόδων, ὅπως προκύπτει ἀπὸ ὠρισμένους σχετικoὺς Κανόνες, ἦταν συντηρητὴμὸς συχνὰ πρὸς σημεῖα τοῦ ἑορτολογίου. Ὁ ΛΖ' Κανὼν τῶν Ἀποστόλων, παραδείγματος χάριν, ὀρίζει: «Δεύτερον τοῦ ἔτους σύνοδος γενέσθω τῶν ἐπισκόπων καὶ ἀνακρινέτωσαν ἀλλήλως τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας καὶ τὰς ἐμπιπτούσας ἐκκλησιαστικὰς ἀντιλογίας διαλύετωσαν· ἅπας μὲν, τῇ τετάρτῃ ἑβδομάδι τῆς Πεντηκοστῆς· δεύτερον δέ, Ὑπερβερεταίου δωδεκάτῃ».

Ἐκτός, ὅμως, ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, τὸν ὄρθρον καὶ τοὺς κύκλους τοῦ Τριωδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου, ἡ Ἐκκλησία κατηχεῖ ἐξακολουθητικὰ τὰ τέκνα της καὶ μὲ ὅλο τὸν ὑπόλοιπο λειτουργικὸ της πλοῦτο, δίνοντας ἰδιαιτέρη διδακτικὴ ἔμφασι καὶ στὰ ἄλλα μυστήρια. Ἔτσι, τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἀποτελεῖ ἓνα ὑπέροχο μάθημα ἐκκλησιολογίας, ὅπως σημειώνει σύγχρονος Ἑλληθεολόγος. Τὸ βάπτισμα περιβάλλεται ἀνεκαθεν μὲ ἔντονον κατηχητικὸ χρώμα καὶ προϋποθέτει προηγούμενη κατάρτισι. Τὸ Εὐχέλαιο, τὸ Χρίσμα, ἡ Ἰερωσύνη, ἡ Μετάνοια, ὅταν προσέξῃ κανεῖς, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι τονίζουν κι' ἐξαίρουν μεγάλες συναφεῖς πρὸς τὸ κάθε μυστήριον δογματικὲς ἀλήθειαι.

Μιά ἰδιαιτέρα σημαντικὴ, ἀλλὰ καὶ πολὺ λεπτὴ θέσι μέσα στὶς σχέσεις λειτουργικῆς ζωῆς καὶ δόγματος κρατεῖ τὸ κήρυγμα.

Τὸ ὀρθόδοξο κήρυγμα, ὅπως βλέπει κανεῖς στὰ πατερικὰ του πρότυπα, δὲν ἀποτελεῖ παρὰ ἓνα σῶμα μὲ τὴ λειτουργικὴ ζωὴ, ὄντας ἀπλῶς μιὰ ἀπὸ τὶς ὀψεις της. Τὸ κλίμα του κι' ὁ παλμός του εἶναι λειτουργικὰ καὶ πλάϊ στὶς πρακτικὲς προτροπές, περιέχει πάντα τὸ στοιχεῖο τῆς δογματικῆς ἐμβαθύνσεως καὶ τῆς προσκνηματικῆς ἐξάρσεως.

Βλέπει κανεῖς κι' ἐδῶ ἀκόμα τὴν εὐρωστὴ ὁμοιογένεια καὶ τὴν ἔλλειψι ἀποσυνθέσεως, πού χαρακτηρίζει τὴν Ὀρθοδοξία σὲ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς της, μιᾶς ζωῆς πού ἀποτελεῖ ἀναλλοίωτη συνέχεια τοῦ ἀρχεγόνου Χριστιανισμοῦ. Τὸ ὀρθόδοξο κήρυγμα ἀπορρεῖ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴ Γραφή, ὅπως καὶ τὸ ὑπόλοιπο ὕλικὸ τῆς λατρείας, εἶναι ζυμωμένο μὲ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἀποτελεῖ κι' αὐτὸ παρὰ ἓνα στοιχεῖο δοξολογίας. Ὅπως τὸ δόγμα δὲν εἶναι ξένο πρὸς τὴ λειτουργικὴ ζωὴ, ἔτσι κι' ἡ ἀνάλυσίς του, στὸ κήρυγμα— δὲν ξεπεξεύει ἀπὸ τὰ κύματα τῆς λειτουργικῆς ἐξάρσεως, ἀλλὰ εἶναι συντονισμένο μ' αὐτή, ἀποτελώντας ἀπλῶς μιὰ ἀπὸ τὶς ὀψεις

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΔΙΑΦΩΤΙΣΙΣ

ΟΔΗΓΙΑΙ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΙΝ

Β'.

Συνεχίζοντας τὰς ὁδηγίας πρὸς τὸν ἐξομολογούμενον χριστιανόν, ἅς τὸν παρακολουθήσωμεν ἤδη ἐντὸς τοῦ ἐξομολογητηρίου.

1. Καὶ ἅς ἴδωμεν, πρῶτον, τὸ τί πρέπει νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν ἐξομολόγησίν του ὁ ἐξομολογούμενος.

Δὲν εἶναι σπάνιες αἱ περιπτώσεις ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι προσέρχονται διὰ νὰ εἴπουν ἀπλῶς ὅτι «δὲν ἔχουν τίποτε». Ἐράγει, δὲν ἔχουν τίποτε πράγματι, ὅπως παρέχουν τὴν διαβεβαίωσιν; Εἶθε νὰ ἦσαν ἀναμάρτητοι. Προσθέτου ὅμως· «οὐδεὶς ἀναμάρτητος· καθημερινῶς ἁμαρτάνομεν· ἀλλὰ δὲν με βαρύνει κάτι συγκεκριμένο». Εἶναι γεγονός ὅτι ὅσον προάγεται κανεὶς πνευματικῶς, τόσο λεπτότερα διακρίνει τὰς ἐλλείψεις τῆς ψυχικῆς του καταστάσεως. Ὅπως μίαν εἰκόνα ἢ ἓνα τοπίον, εἰάν τὸ βλέπῃ κανεὶς ἐξ ἀποστάσεως, δὲν διακρίνει λεπτομερείας· καὶ ἂν ὑπάρχουν ἄσχημοι λεπτομέρεια, μακρόθεν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως δὲν διακρίνονται. Ὅταν ὅμως κανεὶς πλησιάσῃ καὶ ἐξετάσῃ καλύτερα τὰ πράγματα, τόσο περισσοτέρας λεπτομερείας θὰ διακρίνῃ καὶ, ἴσως, μεταξύ τῶν λεπτομερειῶν καὶ πολλὰ λάθη. Διὰ τοῦτο καὶ προκειμένου περὶ τοῦ ἑαυτοῦ μας δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται ἱκανοποιητικὴ ἡ διαβεβαίωσις αὐτῆ· «δὲν ἔχω τίποτε». Ἐάν ἐπρόκειτο περὶ τελειότητος ἢ περὶ μεγάλης πνευματικῆς προόδου, ὥστε νὰ δύναται ὁ Χριστιανὸς νὰ εἴπῃ, σὰν τὸν νεανίσκον τοῦ Εὐαγγελίου, «ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου», πάλιν δὲν θὰ κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα «δὲν ἔχω τίποτε», ἀλλὰ σὰν τὸν νέον ἐκεῖνον θὰ ἔπρεπε νὰ διερωτηθῇ «τί ἔστι ὑστερῶ»; Σὲ τί ὑστερῶ ἀκόμη; Ἐφ' ὅσον δὲ ὁ ἄνθρωπος

~~~~~
τῆς. Ἡ λατρεία, στὴν Ὁρθοδοξίᾳ, μὲ ὅλα τὰ ἐπαγωγὰ ποικίλιματά της, εἶναι μὲν μία ἀναφορὰ πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ οὐσιαστικὰ ἔχει μιά ἀντίθετη κατεύθυνσιν, ἀνάγεται δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ὥραία φράσις ἐνὸς μεγάλου ποιητῆ τῆς Δύσεως, «Κύριε, μᾶς μιλάς μὲ τὰ λόγια πού σοῦ λέμε», ἔχει τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν τῆς στὴν ὀρθόδοξο λειτουργικὴν ζωὴν, ἡ ὅποια δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα τίποτε ἄλλο παρὰ μίαν κοινωνίαν τοῦ θεοῦ Λόγου πολύτροπῃ καὶ πολυμερῆς, ἓνα κήρυγμα προσευχόμενον, μέσα στὸ ὅποιο τὸ τυπικὸ κήρυγμα δὲν εἶναι παρὰ μίαν λεπτομέρειαν.

ΑΚΥΛΑΣ

δὲν ἔχει μόνον κρῆος νὰ ἐξετάσῃ τὰς παραβάσεις του, ἀλλὰ καὶ τί ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσῃ καὶ δὲν τὸ ἐξετέλεσε, δὲν εἶναι εὐκολον νὰ λέγῃ κανεὶς· δὲν ἔχω τίποτε. Ἐπομένως, πρόκειται συνήθως περὶ περιπτώσεως ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει ἐξετάσει ἐπιμελῶς τὴν πνευματικὴν του κατάστασιν, δὲν ἔχει τὴν αὐτοκριτικὴν καὶ τὴν αὐτογνωσίαν· καὶ ἐπειδὴ δὲν αἰσθάνεται κανένα μεγάλο βᾶρος, λέγει ὅτι δὲν ἔχει τίποτε. Διὰ νὰ μὴ εἰπώμεν ὅτι ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις πού ἐνῶ βαρύνεται ἡ συνείδησις μὲ πολλά, ἔρχεται ὁ Χριστιανὸς εἰς τὸ ἐξομολογητήριον καὶ λέγει ὅτι δὲν ἔχει τίποτε. Διότι πολλά πράγματα τὰ ἀμνηστεύει, δὲν τὰ θεωρεῖ σοβαρά· καὶ ὕστερα μὲ τὴν συζήτησιν ἀποκαλύπτουνται μεγάλα καὶ σοβαρὰ ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα δὲν τὰ ἐλάμβανεν καθόλου ὑπ' ὄψιν ὁ ἐξομολογούμενος. Τὰ ἐθεώρει φυσικὰ πράγματα ἢ δικαιολογημένα ἀπὸ τὴν σημερινὴν κατάστασιν ἢ συνηθισμένα καὶ γενικῶς συμβαίνοντα σήμερον. "Ὅσοι λοιπὸν συνηθίζουν νὰ λέγουν ὅτι δὲν ἔχουν τίποτε, ἄς λάβουν ἀφορμὴν νὰ ἐξετάσουν καλύτερα τὸν ἑαυτὸν τους· καὶ ἄς ἀνησυχῆσουν, μήπως δὲν ξέρουν τί ἔχουν, σὰν τὸν ἄρρωστον, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι εἶναι καλά, καὶ μία ἐπιμελής ἰατρικὴ ἐξέτασις δείχνει ὅτι ἔχει διαφόρους ἀσθενείας, ἐκ τῶν ὁποίων, εἶναι μεγαλύτερος ὁ κίνδυνος, διότι εἶναι κρυφαί.

Ἵπάρχει ὅμως καὶ ἡ ὄμι ἀσυνήθης περίπτωσις τοῦ Χριστιανοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ εἴπῃ· «εἶμαι ἁμαρτωλός· ὅλα τὰ ἔχω κάμει». Οὐτε αὐτὴ ὅμως εἶναι ἀληθὴς ἐξομολόγησις. Ὁ ἐξομολογούμενος δὲν πρέπει νὰ ἀρκῆται εἰς μίαν γενικότητα. Ἀκριβῶς τὸ ἔργον τῆς ἐξομολογήσεως εἶναι ἡ διόρθωσις τῶν ἐπὶ μέρους ψυχικῶν νοσημάτων καὶ ἐλλείψεων. Καὶ πρέπει νὰ ἐρευνηθοῦν μία πρὸς μίαν αἰπτυχαι τῆς ψυχῆς διὰ νὰ διαγνωσθοῦν αἱ εἰδικώτεραι ἁμαρτίαι. Καὶ μίαν πρὸς μίαν νὰ ἀπαριθμῆσῃ ὁ ἐξομολογούμενος τὰς ἁμαρτίας του καὶ νὰ ζητήσῃ δι' αὐτάς τὴν συγχώρησιν παρὰ Θεοῦ.

2. - Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ προσέξωμεν τὸν τρόπον τῆς ἐξιοτορήσεως. Πρόσωπα δὲν πρέπει νὰ ἀναφέρονται, ἀλλὰ τὰ ἁμαρτήματα μόνον. Καὶ τὰ ἁμαρτήματα δὲ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως, πού ἀρροῦν τὸν ἑαυτὸν μας· ὄχι τί μᾶς ἔπταισε ὁ ἄλλος, ἀλλὰ πῶς ἀντιμετωπίσαμε αὐτὸν ἡμεῖς. Συνηθίζουν πολλοὶ νὰ ἀναφέρουν τί τοὺς ἔκαναν οἱ ἄλλοι. Ταῦτα ὅμως εἶναι ἰπίθεσις καὶ ἁμαρτία τῶν ἄλλων. Ὁ ἐξομολογούμενος πρέπει νὰ ἐξετάζῃ ἂν δίδῃ αὐτὸς ἀφορμάς, ἂν θυμῶνῃ ὅταν τὸν θίγουν, ἂν κρατῇ μῖσος καὶ ἐμπάθειαν, ἂν ἐκδικῆται, ἂν ἔχῃ ὑπομονὴν κ.τ.τ. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν, δὲν θὰ ἐξετάζωμεν τὸ σφάλμα τῶν ἄλλων, εἰ μὴ μόνον τὴν πλευρὰν

τῆς ἰδικῆς μας εὐθύνης καὶ ἐνοχῆς, ἢ τοῦ ἰδικοῦ μας καθήκοντος καὶ τῆς ὀφειλομένης ἐναντι τοῦ ἄλλου στάσεως.

Κατόπιν, ἡ ἐξιστόρησις τῶν ἀμαρτημάτων, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ξηρὰ καὶ ἀφηγηματικὴ. Διότι, καὶ ἂν τὰ εἴπῃς ὅλα καὶ δὲν παραλείψῃς τίποτε, ἐφ' ὅσον τοῦτο ἐγίνε χωρίς ψυχικὸν πόνον, σὰν χρονογραφικὴ ἐξιστόρησις, δὲν εἶναι ἐξομολόγησις. Προϋπὸθεσις τῆς ἐξομολογήσεως εἶναι ἡ μετάνοια, δεῖγμα δὲ τῆς μετανοίας εἶναι τὸ ὅτι θὰ πονέσωμεν ἐρχόμενοι εἰς συναίσθησιν τῆς ἀμαρτίας μας· καὶ μὲ πόνον ψυχῆς θὰ ἐξομολογηθῶμεν τὸ σφάλμα μας, σκεπτόμενοι ὅτι ἐλυπήσαμεν τὸν Θεόν. Πολλοὶ Χριστιανοὶ λέγουν εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τὸν πόνον τους, ἐνῶ πρέπει νὰ εἴπουν τὰς ἀμαρτίας των μὲ πόνον. «Βάσανα, βάσανα καὶ στενοχώριες», ἀρχίζουν νὰ λέγουν πολλοὶ ἐξομολογούμενοι. Δὲν εἶναι αὐτὸ ὅμως τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐξομολογήσεως. Καὶ ἂν πρόκειται νὰ ἀναφέρῃς κάτι ἀπὸ τὰ βάσανά σου, θὰ τὸ εἴπῃς μόνον διὰ νὰ κριθῇ ὁ βαθμὸς τῆς ὑπομονῆς σου εἰς τὴν ἀντιμετώπισίν τους καί, ἀκόμη διὰ νὰ πάρῃς συμβουλὰς, πῶς θὰ ἀντιμετωπίζῃς τὰ πράγματα.

“Ὅταν δὲ θὰ εἴπῃς μὲ πόνον τὰς ἀμαρτίας σου, τότε δὲν θὰ ἔχῃς διάθεσιν οὔτε διὰ προφάσεις καὶ μετατοπίσεις εὐθυνῶν, οὔτε διὰ ἀντιρρήσεις. “Ὅταν ὁ ἐξομολογούμενος ἔχῃ διάθεσιν διὰ προφάσεις, διὰ κριτικὴν τῶν συμβουλῶν τοῦ πνευματικοῦ καὶ τὰ παρόμοια, σημαίνει ὅτι δὲν ἔχει ὠριμάσει ἡ μετάνοιά του καὶ δὲν μετέχει τοῦ μακαρισμοῦ «μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται». Εἶναι μακάριοι οἱ λυπούμενοι διὰ τὰς ἀμαρτίας των, εἶπεν ὁ Κύριος. Ὁ Χριστιανός, ἐπομένως, πού θὰ ἔλθῃ νὰ ἐξομολογηθῇ, πρέπει νὰ ἔλθῃ μὲ τὸ πρόσωπον λυπημένον, μὲ ὕφος στενοχωρημένο, καὶ πολλὰς φορὰς μὲ δάκρυα καὶ μὲ πόνον, ζητῶν τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου. Θὰ ζητήσῃ δὲ τὴν συγχώρησιν, ὡς εἶπομεν, χωρίς δικαιολογίας, προφάσεις καὶ μετατοπίσεις εὐθυνῶν. Ἀπέναντι τοῦ πνευματικοῦ θὰ εἶναι «ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι (συμβουλὰς) καὶ βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι (δικαιολογίας)». Θὰ ἀκούσῃ τὰς ὁδηγίας τοῦ πνευματικοῦ, χωρίς νὰ ἀντιλέγῃ καὶ νὰ θέλῃ νὰ διδάξῃ αὐτόν. Διότι ὑπάρχουν περιπτώσεις ἐξομολογουμένων, πού θέλουν νὰ πείσουν τὸν πνευματικὸν νὰ συμφωνήσῃ μὲ τὴν ἄποψίν τους. Καὶ ἐπιμένουν: «ἔτσι τὸ ἀντιλαμβάνομαι» καὶ «τσι τὸ θεωρῶ ὀρθόν» καθ' ὃν χρόνον ἐπιβάλλεται μᾶλλον νὰ ἐπαφίεται ὁ ἐξομολογούμενος εἰς τὴν κρίσιν καὶ ἀπόφασιν τοῦ πνευματικοῦ, ὅταν μάλιστα εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτὸν προσέφυγε μὲ πᾶσαν ἐμπιστοσύνην, γνωρίζων τὴν πείραν καὶ τὴν ἀντικειμενικότητά του, καὶ ὅταν, ἐπὶ πλέον, πιστεύῃ, ὅτι κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου

τῆς ἐξομολογήσεως ἢ πείρα τοῦ πνευματικοῦ ἐνισχύεται διὰ τοῦ φωτισμοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἵνα δοθῇ ἡ πρέπουσα λύσις καὶ κατευθύνσις εἰς ἕκαστον ζήτημα. Θὰ πρέπει λοιπὸν ὁ ἐξομολογούμενος νὰ εἶναι σὰν τὴν διψασμένην γῆν, ποὺ περιμένει νὰ τῆς ρίψουν τὸ νερὸ διὰ νὰ τὸ ἀπορροφήσῃ. Ἔτσι θὰ περιμένῃ καὶ ὁ μετανοήσας Χριστιανὸς τὰ λόγια τοῦ πνευματικοῦ, σὰν βάλαμον καὶ παρηγορίαν.

3. Καί, τελευταῖον, ἡ ἐξομολόγησις, μαζὶ μὲ τὰ προηγουμένα χαρακτηριστικά, πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀπολύτου εἰλικρινείας. Εἶμεθα ἄνθρωποι· καὶ πολλὰς φορὰς κάποια συστολὴ καὶ δυσκολία εἶναι φυσικὸν πρᾶγμα. Ἐν τούτοις, συμβουλεύει ὁ Μέγας Βασίλειος νὰ πράττωμεν ὅπως ὅταν πρόκηται διὰ κάποιαν σωματικὴν ἀσθένειαν. Τί κάμνομεν τότε; Θὰ τὴν ἐκθέσωμεν ὅπωςδὴποτε εἰς τὸν ἰατρόν, διότι σκεπτόμεθα ὅτι, ἂν δὲν ἐκθέσωμεν ἐξ ἐντροπῆς ἴσως διὰ τὸ εἶδος τῆς ἀσθενείας, οἱ συνέπειες θὰ εἶναι κακὰς καὶ ὀλέθριες. Καὶ εἶναι πράγματι κακὴ ἢ τακτικὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ ἐντροπῆν παραλείπουν νὰ ἐκθέσουν τὰ τῆς ὑγείας των εἰς τὸν ἰατρόν. Ἄς σημειωθῇ δὲ ὅτι τοιαύτη παράλειψις εἶναι ἁμαρτία. Ἄμαρτάνει ὁ Χριστιανὸς ὅταν δὲν φροντίξῃ διὰ τὴν διασφάλισιν τῆς ὑγείας του. Πολὺ περισσότερον ὅμως ἢ ἐξ ἐντροπῆς ἀπόκρυψις δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὰ ζητήματα τῆς ψυχικῆς ὑγείας. Ἡ ἀποσιώπησις, κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν, γενομένων ἁμαρτημάτων, λόγῳ ἐντροπῆς εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ, βλάπτει δὲ τὰ μέγιστα. Τὰ κρυφὰ καρκινώματα εἶναι ὀλέθρια. Ὁ Ἰούδας ἀπὸ τοιαύτην κρυψίνοιαν καὶ ἀνελικρινεῖαν κατεστράφη· ἀπὸ μιᾶς ἀπλῆς φιλαργυρίας, καὶ μικροκλοπῶν ἔφθασεν εἰς ὀλεθρίαν ἐξέλιξιν ἐπὶ τὰ χεῖρω, μέχρι προδοσίας τοῦ Διδασκάλου. Λέγουν δὲ ἄλλοι πατέρες τῆς ἐκκλησίας ὅτι εἶναι προτιμότερον νὰ ἀνακοινώσῃς ἐνώπιον ἐνὸς μόνου προσώπου, τοῦ πνευματικοῦ, τὰ ἁμαρτήματά σου, παρὰ νὰ ἀφίσης νὰ δημοσιευθοῦν ἐνώπιον ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων κατὰ τὴν ὥραν τῆς κρίσεως. Διότι, ἂν δὲν τὰ ἐξομολογήθῃς τώρα θὰ γίνουσι γνωστὰ κατὰ τὴν ὥραν τῆς κρίσεως.

Ἄς παραμερίζωμεν λοιπὸν τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν. Καὶ ἄς ὀλοκληρώνη ὁ Χριστιανὸς τὴν ἐξομολόγησίν του, ὅποτε θὰ ἀντιληφθῇ ἐξ ἰδίας πείρας ποίας ὠφελείας παρέχει ἡ ἐξομολόγησις καὶ πῶς γίνεται στοιχεῖν πνευματικῆς προόδου καὶ παράγων σωτηρίας.

Ἄρχιμ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Αίδες. Ἀθανάσιον Χαλκιᾶν, Στανὸν Χαλκιδικῆς, Διάφοροι παράγοντες συντελοῦν ὥστε εἰς μερικὰς περιπτώσεις νὰ μένουν ἄλλα τὰ σώματα νεκρῶν. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ περιπτώσεις μεγάλων ἀμαρτωλῶν, ὡς ἐπίστευε καὶ πιστεῖται ἡ μήτηρ Ἐκκλησία. Εἰδικότερον περὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ μελετήσατε τὴν τετάρτην ὑποσημείωσιν τῆς σελίδος 396 τοῦ Πηδαλίου, ἧτοι τὴν σημείωσιν εἰς τὸν 7ον Κανόνα τοῦ Γρηγορίου Νύσσης. Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἀσφαλῶς ἀπαιτοῦνται δεήσεις ὑπὲρ τῶν νεκρῶν ἀδιάλειπτοι.— Αἰδες. Ἰωάννην Μαρκάκη, Ἐφημέριον Ἀθηδίων. Δύνασθε καὶ μάλιστα ὑποχρεοῦσθε νὰ ἀναγνώσῃτε τὰς εὐχὰς ἐπὶ λεγῶ. Τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέραν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ. Ἄν δὲν ἔχη τελεσθῆ γάμος μεταξὺ τῶν παρὰ νόμῳ συμβιούντων τὸ τέκνον εἶναι νόθον καὶ φέρει τὸ ἐπάνωμον τῆς μητρός. Μὲ τὸ ἐπάνωμον τοῦτο θὰ γίνῃ λοιπὸν ἡ καταχώρησις. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς παρανόμου συμβιώσεως ἐπράξατε ἄριστα, συστήσαντες τὰ δέοντα. Ἐπετελέσατε εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ καθήκον σας.— Αἰδες. Ἐφημέριον Μεσιᾶς. Τὸ ἔθιμον τῆς κλήσεως τῶν χριστιανῶν διὰ τοῦ «Δεῦτε λάβετε φῶς» κατὰ τὸν Μ. Ἑσπερινὸν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα (Ἀγάπη), τὸ ὅποιον ὑπάρχει εἰς τὴν ἐνορία σας, ἔχει προέλθει, ἀσφαλῶς, ἀπὸ ἀπροσεξίαν καὶ ἀταξίαν τίς οἶδε ποίου Ἐφημερίου, καὶ ὡς ἀντίθετος πρὸς τὴν κρατοῦσαν Τυπικὴν τάξιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν, πρέπει νὰ καταργηθῆ. Μόνον κανὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Ὁρθοῦ τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, πρὸ τοῦ «Χριστὸς Ἀνέστη», εἰθίσται νὰ γίνηται ἡ τοιαύτη κλήσις τῶν χριστιανῶν.— Αἰδες. Ἀ. Κοσμά, Σκεπαστήν. Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 434 τῆς 22 Ὀκτωβρίου 1945 Ἐγκύκλιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος Χριστιανοὶ Ὁρθόδοξοι προσχωροῦντες εἰς τοὺς Χιλιαστὰς ἢ Σπουδαστὰς τῶν Γραφῶν ἢ Μάρτυρας τοῦ Ἰερωβᾶ καὶ ἐμμένοντες εἰς τὴν ἄρεσιν αὐτῶν ἀποκόπτονται ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Κατὰ δὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 524 τῆς 24 Νοεμβρίου 1948 Ἐγκύκλιον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπαγορεύεται ἡ ἐντὸς τῶν Νεκροταφείων τῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν ταφή τῶν μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῶν ἐμμένωντων εἰς τὴν πλάνην τοῦ Χιλιασμοῦ.— Αἰδες. Ι. Π. Ν. Ὅπως θὰ εἶδατε εἰς προηγούμενον τεύχος τοῦ Ἐφημερίου ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 13 ἐτροποποιήθη καὶ τοῦ λοιποῦ, ἀντὶ τῆς ἐνόρκου βεβαιώσεως δύο ἰατρῶν ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου, ἀπαιτεῖται νὰ προσκομίσῃ ὁ αἰτούμενος σύνταξιν διὰ λόγους ἀναπηρίας ἀπόφασιν περὶ τῆς ἀνικανότητός του τῆς Μρωτοβαθμίου Ὑγειονομικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ἐδρευούσης ἢ εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν τοῦ τόπου τῆς κατοικίας ἢ τῆς ὑπηρεσίας του. Ἡ ἐνορκος βεβαίωσις ἐνώπιον τοῦ Εἰρηνοδίκου δύο ἰατρῶν θὰ ἀποτελῆ δικαιολογητικὸν μόνον διὰ τὴν παύσιν, χωρὶς νὰ θεμελιωθῇ δι' αὐτοῦ δικαίωμα συντάξεως. Ἡ ἰσχὺς τῆς τροποποιητικῆς Ὑπουργικῆς ἀποφάσεως ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς 14ης Σεπτεμβρίου 1960. Ἐπομένως θὰ πρέπη νὰ ἐνηργήσῃτε βάσει τῶν νέων διατάξεων, διότι ἄλλως θὰ ἀπορριφθῆ ἡ αἰτήσις σας. Διὰ τῆς παραμονῆς σας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ὅριου ἡλικίας δὲν αὐξάνεται ἡ σύνταξις, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐφ' ἀπαξ βοήθημα τοῦ Ταμείου Ἀρωγῆς. Θανόντος τοῦ ἠσφαλισμένου Ἐφημερίου συνταξιοδοτοῦνται τὰ ἄγαμα θήλα τέκνα καὶ ἡ Πρεσβυτέρα. Διὰ τὴν προικοδότησιν εἶναι ἀπαραίτητος ὁ γάμος τῆς θυγατρὸς σας, δεδομένου ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων δικαιολογητικῶν, τὰ ὅποια ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν χορήγησίν της, ὑποβάλλεται καὶ ληξιαρχικὴ πράξις γάμου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἄρχιμ. Γεωργίου Δελέγκα, Ποιμαντικοὶ αὐτοέλεγχοι Διάκονος ψυχῶν (Β'). — Παρατηρητοῦ, Τὸ ὀφείκιον τοῦ «Πρωτοσυγκέλλου». — Ἀποστολικῆς Διακονίας, Τὸ διδασκτικὸν ἔργον τῆς Ἑνορίας. — Χ., Ἀδελφικὰ Γράμματα. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία καὶ ἡ θεωρία τῆς ἐξελξεως (Β'). — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Φιλόθεον Ἀδολεσχίαν» τοῦ Εὐγενίου Βούλγαρη (Μετφρ. Θεοδόση Σπεράντσα). — Βασ. Ἡλιάδη, Ἡ μεγάλη συμβολὴ τῆς θρησκείας εἰς τοὺς ἀγῶνας, ποὺ ἔδωσαν τὴν ἐλευθερίαν. — Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν «Εὐεργετινὸν» (Ἀπόδοσις Ἀνθίμου Θεολογίτου). — Ἀκύλα, Τί εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία. — Ἡ λειτουργικὴ ζωή. — Ἀρχιμ. Νικοδήμου Βαλληνδρᾶ, Ὁδηγία διὰ τὴν ἐξομολόγησιν (Β'). — Ἀλληλογραφία.

Ο «ΗΜΕΡΟΔΕΙΚΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ»

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1961

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἀφιερωμένος
εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας.

Περιέχει, ἐκτὸς τῆς συνήθους ἡμερολογιακῆς ὕλης, καὶ καθημερινὰ διαφοριστικὰ καὶ ἐποικοδομητικὰ σημεῖα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν οὐσίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐνδοξον ἱστορίαν τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, ὡς καὶ τὴν ἀποστολὴν Αὐτῆς διὰ τὸν ἀγιασμόν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν δημιουργίαν ἀληθοῦς πολιτισμοῦ. Συνοδεύεται ὑπὸ καλλιτεχνικοῦ χρυσοποικίλου πλαισίου, κοσμομένου διὰ βυζαντινῆς εἰκόνος τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας, Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ΤΙΜΑΤΑΙ (μετὰ πλαισίου) δρχ. 10.

Εἰς ὁμαδικὰς παραγγελίας Ἑνοριῶν παρέχεται ἔκπτωσης 20%.

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:
Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ Περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»
Ὁδὸς Φιλοθέης 19 — Ἀθῆναι. Τηλ. 27-689.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας. Ἰαοῦ 1. Ἀθῆναι.